

SELVITYS
Kunniakäsitykset – ennaltaehkäisevän
väkivaltatyön pilottihanke

Oulun seudulla vuosina 2019-2020

Vuolle Setlementti ry,
Ystävyysskeskus
Hankeasiantuntija Anna Björnfot

Sisällys

1. Johdanto	2
2. Kunniakäsitykset ja kunniaan liittyvä väkivalta	4
3. Kunniakäsitysten kanssa työskentelevät tahot ja hankkeet Oulussa ja Suomessa	7
3.1 Oulun alueen toimijat.....	7
3.2. Valtakunnalliset toimijat.....	8
4. Hankkeen tavoite ja toteutus	9
4.1. Keskusteluryhmät –puheeksi ottaminen.....	10
4.2. Yhteistyöverkosto.....	20
4.3. Koulutus.....	22
4.4. Kunniakulttuurikysely, tulosten analyysi.....	23
5. Lopuksi.....	33
LÄHTEET.....	35
LIITE: Kyselyraportti.....	Virhe. Kirjanmerkkiä ei ole määritetty.

1. Johdanto

Tämän hankkeen selvitystyö liittyy kunniakäsityksiin ja kunniaan liittyvään väkivaltaan Oulun alueella. Hanke toteutettiin vuosina 2019-2020 Vuolle Setlementti ry:n Ystävyykeskuksessa, ja sen rahoittajana toimi Rikoksantorjuntaneuvosto. Pilottihankkeen tavoitteena oli avata kunniakäsityksiin liittyvää keskustelua Oulun alueella, lisätä monimuotoisen ilmiön ymmärtämistä ja edesauttaa kunniaan liittyvän väkivallan tunnistamista. Aihetta on tärkeää tutkia siksi, että yhteisöjen jäsenten suojelemiseksi tarkoitetut käyttäytymisnormit voivat sisältää myös riskitekijöitä, kuten yksilön oikeuksien loukkaamista ja kunniaan kytkeytyvää väkivaltaa. Näitä riskitekijöitä tunnistamalla ja niistä keskustelemalla voimme myös entistä paremmin löytää ja kehittää ennaltaehkäiseviä toimintamuotoja.

Tavoitteiden mukaisesti hankkeessa koollekutsuttiin kunniakäsityksiin liittyen asiantuntijaverkosto Oulun alueen toimijoista. Hankkeessa toteutettiin myös dialogisia keskusteluryhmiä aiheen puheeksiottamiseksi hyödyntäen jo Vuolteen toiminnassa olevia monikulttuurisia keskusteluryhmiä. Hankkeesta myös osallistuttiin puheenvuoron pitäjänä Oulun kaupungin järjestämään koulutukseen asiakas-, ohjaus -ja opetustyötä tekeville. Lisäksi hankkeessa selvitettiin ja tutustuttiin muihin aihealueeseen perehtyneisiin tahoihin Oulussa ja Suomessa. Lisäksi hankkeessa tehtiin Oulun alueen toimijoille Webropol-kyselyyn pohjautuva kartoitus, jolla selvitettiin muun muassa sitä, minkälaista tietoa ja osaamista kunniaväkivaltaa kohdanneiden asiakkaiden ohjauksessa tarvitaan. Lisäksi hankkeessa selvitettiin ja tutustuttiin muihin aihealueeseen perehtyneisiin tahoihin Oulussa ja Suomessa. Hankkeen toimintoihin ja suunniteltuihin tapahtumiin vaikuttivat koronapandemiasta johtuvat rajoitustoimenpiteet. Hankkeen toteutuksesta kerrotaan tarkemmin luvussa 4.

Hanke on tuottanut lisätietoa ja ymmärrystä, jonka pohjalta Vuolle Setlementissä on kehitetty ja kehitetään edelleen kunniakäsityksiin ja kunniaan liittyvän väkivallan ennaltaehkäisevään työhön hyväksi havaittuja toimintamuotoja. Erilaisten puheeksiottamisen tapojen lisäksi tuotetaan muun muassa ohjaustyössä käytettävät tilannekortit, joissa kuvailtujen arkitilanteiden kautta asiakkaat voivat pohtia oman kulttuuriyhteisönsä toimintamalleja. Korttien pohjalta käydyn dialogin kautta tuodaan mahdollisia kunniaan liittyviä haitallisia toimintatapoja asiakkaan tietoisuuteen ja vaihtoehtoisia tapoja toimia. Hankkeen jälkeen järjestetään myös lisää koulutusta hankkeesta saatuihin tuloksiin pohjautuen.

Tällä pilotointi - ja kartoitustyöllä oli tavoitteena tuottaa tarvelähtöisesti ja nopealla aikavälillä ideoita erilaisten työmuotojen kehittämiseen kunniaan liittyvissä asiakastilanteissa. Lisäksi hankkeen tavoitteen mukaisesti loimme pohjaa pitempikestoiselle ennaltaehkäisevän työn kehittämishankkeelle, minkä tarkoituksena on erillisrahoituksella kehittää Oulun seudulle matalankynnyksen auttamismalli sellaisille henkilöille, jotka arjessa kohtaavat kunniaan liittyviä konfliktitilanteita ja ovat vaarassa ajautua kunniaan

liittyvän väkivallan uhreiksi tai tekemään kunniaväkivaltaa. Tavoitteena on luoda monialaisia ja kestäviä ohjauspolkua yhdessä yhteistyötahojen ja Vuolle Setlementin eri toimintamuotojen kanssa.

Vaikka kunniakäsitteeseen liittyvä ennaltaehkäisevä työ on Oulussa vielä aluillaan, Oulussa toimii palveluverkkoja. Oulun kaupungilla ja järjestöillä, kuten esim. Oulun ensi- ja turvakoti ry:llä, Vuolle Setlementin koordinoimalla Rikosuhripäivystyksellä ja Kriisikeskuksella on palveluja, joissa autetaan kunniaan liittyvän väkivallan uhreja.

Kunniaan liittyvän väkivallan uhan alla elää monenlaisia ihmisiä. Tyttöjen ja naisten lisäksi on tärkeää suojella mm. seksuaalivähemmistöihin kuuluvia henkilöitä sekä heitä, joita painostetaan tekemään kunniaan liittyvää väkivaltaa. Nuorten ja nuorten aikuisten ohjauksessa voidaan hyödyntää Vuolle Setlementin Tyttöjen ja Poikien talon toimintoja, joilla on vankka kokemus kulttuuri- ja sukupuolisensitiivisestä työstä. Vuolle Setlementin pitkään toimineelta Ystävyystalolta saadaan paljon tukea, ohjausta ja tietoa monikulttuurisuuteen liittyvissä asioissa. Myös kunniaan liittyvää väkivaltaa suunnitteleville tai siihen syyllistyneille on tärkeää tarjota ohjausta ja vaihtoehtoja toisenlaiseen elämään. Via Vis väkivaltatyössä tarjotaan ohjausta väkivallattoman elämän saavuttamiseen. Nämä Vuolteen toimijat tekevät yhteistyötä myös Oulun kaupungin eri viranomaistahojen kanssa.

2. Kunniakäsitykset ja kunniaan liittyvä väkivalta

Kunniakäsitykset ja kunniaan liittyvä väkivalta ovat vielä melko uusia aiheita suomalaisessa keskustelussa. Käsitteellisellä tasolla termit ovat myös vielä melko vieraita monille. Todellisuudessa ilmiö on hyvin vanha ja kytkeytyy myös osaksi suomalaisten kulttuuriperintöä. Aihe on kuitenkin noussut esille suomalaisessa keskustelussa lisääntyneen maahanmuuton myötä. Puheessa korostuu vahvasti asetelma ”meidän” ja ”muiden” välillä ja osa keskustelusta on valitettavasti ollut rasistiseen vihapuheeseen liittyvää. Kunniakäsitykset ovat kuitenkin osa monimuotoista ilmiötä; aiheeseen sisältyy kunniaan liittyviä käsityksiä, perinteitä ja äärimuotona kunniaan liittyvää väkivaltaa. Usein kunnia-ajattelu ja kunnian liittyvä väkivalta liitetään muihin kuin länsimaisiin kulttuureihin ja uskontoihin, erityisesti muslimiuskoon kuuluvaksi. Kantaväestöä koskien aihe yhdistetään tavallisimmin Suomen romaneihin ja joihinkin uskonnollisiin yhteisöihin (mm. vanhoillislestadiolaisiin). Tätä käsitystä tukivat myös hankkeessa käydyt keskustelut eri yhteistyötahojen kanssa (4.2) sekä hankkeen kyselyn tulokset (4.4).

Kunniakäsitykset ja kunniaan liittyvä väkivalta eivät kuitenkaan ole suoraan sidoksissa tiettyyn maahan, etniseen ryhmään tai uskontoon, vaan niitä esiintyy ympäri maailmaa. Huomionarvioista on, että kaikissa kulttuureissa on tunnuspiirteitä kunniaan liittyvistä kasvatusta- ja käyttäytymisnormeista. Joissakin yhteisöissä kunniakäsitykset näyttäytyvät kuitenkin enemmän jäsentensä elämässä. On esimerkiksi yhteisöjä, joissa erityisesti tyttöjen ja naisten käyttäytymistä sekä oikeuksia voidaan rajoittaa kunniaan vedoten ja pahimmillaan väkivaltaa käyttäen.

Kunnia-ajattelu on syytä nähdä myös positiivisena, hyveelliseen elämään ohjaavana asiana, jossa opitaan erottamaan oikea väärästä. Kunniaan liittyvällä kasvatuksella halutaan suojella esimerkiksi yhteisön nuoria vaaratilanteisiin joutumiselta. Myös suomalaisten nuorten, erityisesti tyttöjen kasvatukseen vaikuttavat joiltakin osin samankaltaiset käyttäytymisnormit ja rajoitukset kuin eri kulttuureissa ympäri maailman. Esimerkiksi suomalaisten tyttöjen paljastavan pukeutumisen ja yksin yöllä liikkumisen rajoittamisella halutaan suojella tyttöjä väkivallan uhriksi joutumiselta. Kuitenkin jos kasvatukseen liittyy uhkailua, vähättelyä tai tyttöjä syyllistetään esimerkiksi sanomalla: ”Mitä muut nyt ajattelevat, jos pukeudut tai käyttäydyt noin?”, ei olla kovinkaan kaukana kunniaan liittyvästä ajattelusta ja henkisestä väkivallasta.

Kulttuurikäsityksistä puhuttaessa on kuitenkin huomioitava, että kulttuurit ovat jatkuvassa muutoksessa ja yhteisöjen sisällä voi olla suuriakin yksilö- ja perhekohtaisia eroja. Suomalainenkin kulttuuri on jatkuvassa muutoksessa. Esimerkiksi vielä 90-luvulla tytöiltä lähes poikkeuksetta odotettiin hyvää ja kilttiä käytöstä. Ei ollut tavatonta, etteivätkö tytöt olisi tunteneet häpeää ja syyllisyyttä, jos eivät käyttäytyneet odotusten mukaisesti. Nykykasvatuksessa suunta on jonkin verran muuttumassa tasa-arvoisemmaksi ja avoimemmaksi.

Kuitenkin naisen ja miehen välinen epätasa-arvo näkyy Suomessa edelleen esimerkiksi sukupuolittuneina palkkaeroina.

Kunniakäsitysten ja kunniaan liittyvän väkivallan kannalta ovat kuitenkin maailmanlaajuisesti tarkasteltuna merkityksellisiä ne yhteisöt, joissa uskonnolla on keskeinen sija. Uskonnollisia argumentteja voidaan käyttää perustelemaan sosiaalisia rooliodotuksia ja käyttäytymissääntöjä. Usein kunniakäsitykset näyttäytyvät erityisesti patriarkaalisisissa yhteisöissä, joissa isällä on oikeus kontrolloida ja pahimmillaan väkivaltaisesti hallita muuta perhettä säilyttääkseen perheen ja suvun kunnian. (Ihmisoikeusliitto 2016, Ala-Lipasti 2009.)

Huomionarvoista on, että kunniaan liittyvää väkivaltaa ylläpitävien yhteisöjen sisällä on aina myös kunniaväkivaltaa vastustavia henkilöitä ja perheitä eivätkä kunniakäsitykset ylipäättään automaattisesti johda väkivallantekoihin. Ihmisoikeusliiton (2016) mukaan kunniaväkivallan taustalla on aina myös muita rakenteellisia ja yksilöllisiä tekijöitä.

Kokonaisuutena erilaisia kunniakäsityksiä yhdistää se, että perheen, suvun ja laajemman yhteisön kunnia liitetään erityisesti tyttöjen ja naisten ”siveelliseen” käyttäytymiseen ja puhtauteen. Naisen kunnialliseksi määritelty käyttäytyminen ylläpitää kunniaa, kun taas käyttäytymissääntöjen rikkominen voi viedä perheen tai suvun maineen. Kunnia-ajattelua ja käyttäytymistä ohjailevat vahvasti häpeän, syyllisyyden ja pelon tunteet. (Ala-Lipasti 2009.)

Kunniakäsitykset näyttäytyvät usein myös yhteisön nuorten käyttäytymisen rajoittamisena. Voidaan kontrolloida esimerkiksi sosiaalisia kontakteja, pukeutumista ja liikkumista. Kunniaan liittyvää kontrollia voi tapahtua myös yllärajaisesti maahanmuuton seurauksena, jolloin nuorten käyttäytymiseen vaikutetaan kotimaasta käsin, esimerkiksi tarkistetaan kuvien välityksellä, miten nuoret pukeutuvat kouluun.

Kunniaan liittyvä väkivalta voi sisältää piirteitä perhe- ja lähisuhdeväkivallasta. Kuitenkin se eroaa perheväkivallasta siinä, että kunniaan liittyvä väkivalta kytkeytyy vahvasti sitä mahdollistavaan ja ylläpitävään yhteisöön. Väkivaltaan turvaudutaan perheen ”maineen” pelastamiseksi, jotta perhe tai suku ei menettäisi asemaansa ja kasvojaan yhteisössä. Äärimmillään kunniaan liittyvä väkivalta voi johtaa vakaviin väkivaltatekoihin, jopa murhaan.

Kunnian säilyttämisen nimissä voidaan velvoittaa myös perheen poikia valvomaan sisartensa käyttäytymistä koulussa tai kaupungilla. Pojat saattavat hyväksyä tämän omaksi perinteisiin kuuluvaksi roolikseen. Pojat voivat myös pyrkiä estämään siskojen ”kunniantonta” käytöstä uhkailun ja pahoinpitelyn keinoin. (Ala-Lipasti, 2009.)

Huomionarvoista on kuitenkin, että myös pojat ja miehet voivat joutua kunniaan liittyvän väkivallan ja painostuksen uhreiksi. Tyypillisimmin tämä ilmenee poikiin tai miehiin kohdistuvana painostuksena ja vaatimuksena kontrolloida sisaria tai muita perheen naisia. Joskus myös pojan seurustelu perheen mielestä

väärän tytön kanssa voi johtaa poikaan kohdistuvaan väkivaltaan. Myös miehen eroaminen vaimostaan, esimerkiksi toisen naisen takia, voidaan tuomita yhteisössä. (Ihmisoikeusliitto 2016.)

Kunniaan liittyvän väkivallan yleisimpiä muotoja ovat henkinen ja fyysinen väkivalta, kontrollointi, eristäminen, rajoittaminen, tyttöjen sukupuolielinten silpominen, raiskaus, maasta pois kuljettaminen ja avioliittoon pakottaminen. Väkivalta voi näyttäytyä esimerkiksi siten, että perheen toimesta voidaan pakottaa perheen teini-ikäinen tyttö jättämään koulu ja avioitumaan kotimaahan kohdistuvan lomamatkan aikana. Kunniaan liittyvä väkivalta koskettaa lisäksi myös sukupuoli- ja seksuaalivähemmistöjä sekä vammaisia. Kunnian nimissä voidaan esimerkiksi vaatia homoseksuaalista poikaa avioitumaan perheen valitseman naisen kanssa. (Ihmisoikeusliitto 2016.)

3. Kunniakäsitysten kanssa työskentelevät tahot ja hankkeet Oulussa ja Suomessa

3.1 Oulun alueen toimijat

Oulun alueella on useita toimijoita, joiden asiakastyössä jo nyt tunnustetaan ja kohdataan kunniakulttuuriin liittyviä tilanteita ja kunniaan liittyvän väkivallan uhreja. Näitä tahoja ovat esimerkiksi Oulun ensi- ja turvakoti, Punainen risti, perhesosiaalityö, monikulttuurikeskus Villa Victor, maahanmuuttajapalvelut ja seurakunnan monikulttuurinen työ. Setlementin omia vakiintuneita toimijoita, kuten Tyttöjen ja Poikien talot, Rikosuhripäivystys, Via Viss -väkivaltatyö, kansanopisto ja Ystävyysskeskus kohtaavat kunniakäsityksiin ja väkivaltaan liittyviä tilanteita ja asiakkaita omassa toiminnassaan. Oulun alueella toimi myös muutamia vuosia sitten kunniaan liittyvään väkivaltaan perehtynyt verkosto Rikosuhripäivystyksen (RIKU) koollekutsumana, mutta verkosto hiipui resurssipulan vuoksi. Vaikka monilla tahoilla ilmiö tunnustetaan ja kunniaan liittyvän väkivallan uhrit saavat tukea ja apua, puuttuu Oulun alueelta selkeä matalankynnyksen ennaltaehkäisevä neuvonta- ja ohjausmalli. Osaamista ja tietoa tarvitaankin selvästi lisää sekä aiheen puheeksi ottamiseen että palveluohjaukseen.

Oulun alueella on parhaillaan monia hankkeita, joissa sivutaan kunniakäsityksiä ja kunniaan liittyvää väkivaltaa ja joissa kertyy kokemusta aiheen kanssa työskentelystä. Esimerkiksi Turvallinen Oulu -hankkeen tavoitteina on vähentää seksuaalirikoksia ja seksuaalista häirintää ja sen uhkaa, vahvistaa lasten ja nuorten aktiivista roolia yhteisön jäsenenä ja tukea perheitä ja lisätä tietoa seksuaalirikosten ehkäisemiseksi. Hankkeen tavoitteena on myös maahanmuuttajien yhteiskuntaan integroitumisen vahvistaminen. Hankkeen toiminta on jaoteltu kuudeksi toimenpiteeksi: Lasten ja nuorten turvataitokasvatuksen edistäminen, koulutuksen ja osaamisen vahvistaminen seksuaalirikosten ehkäisemiseksi, lasten ja nuorten psykososiaalisen tuen vahvistaminen, monialaisen toimintamallin luominen nuorten kohtaamiseen vapaa-ajalla, nuorten itsetunnon vahvistaminen – tarinoita Oulusta ja kotouttamisen tehostaminen.

Uudenmaan ELY-keskuksen hallinnoima Kotona Suomessa -hanke toimii valtakunnallisella tasolla jakautuen useammalle alueelle, myös Pohjois-Suomeen ja Oulun alueelle. Koko Suomen kattavan hankkeen tavoitteena on tukea maahanmuuttajien kotouttamista tukevia palveluita ja prosesseja. Hanke sisältää kaksi toisiaan tukevaa osiota: Hyvä alkuperä ja Hyvä polku -osiot. Hyvä alkuperä -hankeosiossa luodaan pilottiprojektien tulosten pohjalta malleja ja suosituksia maahanmuuttajien palveluiden toteuttamiseksi. Hyvä polku -hankeosiossa vahvistetaan paikallisen, kotouttamista tukevan toiminnan vaikuttavuutta aluekoordinaattorien työn avulla. Tähän osa-alueeseen on tuotettu materiaalia muun muassa Pohjois-

Pohjanmaan ja Kainuun aluekoordinaattorin toimesta. ([https://kotouttaminen.fi/artikkeli/-/asset_publisher/kotona-suomessa-hanke-esitteli-kustannuksia-saastavia-ratkaisuja-maahanmuuttajien-tyollistymiseen.](https://kotouttaminen.fi/artikkeli/-/asset_publisher/kotona-suomessa-hanke-esitteli-kustannuksia-saastavia-ratkaisuja-maahanmuuttajien-tyollistymiseen))

3.2. Valtakunnalliset toimijat

Kunniaan liittyvää väkivaltaa esiintyy kaikkialla, mutta suoraa aiheeseen liittyvää asiantuntijuutta ja tukipalvelua ei löydy vielä kovinkaan monesta kaupungista. Pääkaupunkiseudulla Ihmisoikeusliitto, Loisto Settlementti ry ja Tampereella Tampereen Settlementti ry tekevät ennaltaehkäisevää työtä ja tarjoavat apua kunniaväkivaltaan liittyen.

SOPU on osa Loisto Settlementti ry:n toimintaa ja SOPU-työn tavoitteena on ennaltaehkäistä kunniakäsityksiin liittyviä konflikteja ja väkivaltaa perheissä ja yhteisöissä. Sopus oli kehittämishankkeena v.2012-2017. Vuoden 2018 alusta Sopus sai STEA:lta pysyvän rahoituksen ja jatkaa Sopus-työnä. ([https://soputila.fi/.](https://soputila.fi/))

Tampereen Settlementillä oli vuosina 2013-2016 DIDAR-hanke, jonka tehtävinä oli kerätä tietoa kunniakulttuurista ja siihen liittyvästä väkivallasta asiakastyön kautta. DIDAR-hankkeessa on perehdytty aiheesta tehtyyn kirjallisuuteen ja tutkimukseen sekä tehty ulkomaan opintomatkoja ja haastateltu toimintaan osallistuneita ihmisiä ja yhteistyökumppaneita. Kertynyttä tietoa hanke on jakanut antamalla koulutusta ja konsultaatiota. Hankkeen työntekijät ovat julkaisseet myös kirjan kohtaamisesta ja dialogista kunniaväkivaltatyössä. DIDAR on nykyään pysyvä STEA:n rahoittama kunniaan liittyvän väkivallan työmuoto, joka on osa Settlementti Tampere ry:n Väkivalta- ja kriisityön yksikköä. Tampereella työskennellään maahanmuuttajayhteisöjen ja henkilöiden kanssa, jotka voivat kohdata kunniaan liittyviä haitallisia perinteitä. ([https://www.didar.fi/tietoa-didarista/.](https://www.didar.fi/tietoa-didarista/)) Tämän pilottihankkeen alussa hanketyöntekijät vierailivat Tampereella DIDARissa ja tutustuivat heidän työmuotoihin ja toimintoihin.

4. Hankkeen tavoite ja toteutus

Tämän pilottihankkeen tavoitteena oli avata keskustelua ja lisätä tietoisuutta kunniakäsityksistä sekä kunniaan liittyvästä väkivallasta. Pilotointi - ja kartoitustyöllä tuotettiin tarvelähtöisesti ja nopealla aikavälillä ideoita erilaisten työmuotojen kehittämiseen, mutta valmisteltiin myös pohjaa pitempikestoiselle, erillisrahoituksella toteutettavalle kunniaan liittyvää väkivaltaa ennaltaehkäisevälle kehittämishankkeelle. Pitkän aikavälin tavoitteena on muun muassa kehittää Oulun seudulle matalankynnyksen auttamismalli kunniaan liittyvän väkivallan mahdollisille uhreille ja myös väkivallan tekijöille.

Lisäksi hankkeen tavoitteena oli kartoittaa ammattilaisten olemassa olevaa tietoa ilmiöstä ja tarvetta siihen, minkälaista (lisä)tietoa ja koulutusta aiheesta tarvitaan. Kartoitustyö suoritettiin maaliskuussa 2020 lähettämällä Webropol-kysely (4.4) alueen toimijoille.

Tavoitteiden mukaisesti kutsuttiin myös koolle asiantuntijaverkosto kunniakäsityksiin liittyen (4.2) jakamaan tietoa ja osaamista sekä toimimaan vertais- ja työnohjauksellisen tuen paikkana. Tavoitteena oli myös järjestää laajempi seminaaripäivä aiheesta, mutta suunnitellun seminaarin järjestäminen estyi korona-epidemiasta johtuvien kokoontumisrajoitusten vuoksi. Sen sijaan kokoontuminen järjestettiin yhteistyöverkostossa etäyhteyden avulla Teams-sovellusta käyttäen. Hankkeen tarkoituksena oli muodostaa pysyvä, hankkeen jälkeen jatkuva yhteistyöverkosto, mutta verkostotapaamisessa kävi ilmi, että Oulun alueella on jo kehitetty yhteistyöverkosta. Tästä syystä jäädään selvittämään ja pohtimaan jatkossa uuden verkoston tarvetta.

Hankkeen tavoitteiden mukaisesti toteutettiin myös dialogisia keskusteluryhmiä (4.1) aiheen puheeksiottamiseksi. Niissä hyödynnettiin jo toiminnassa olevia Vuolle Settlementin ryhmiä: kamukuppilaa, naisten ryhmää ja Tyttöjen talon naisten iltapäiväryhmää. Hyvin alulle päässeet keskusteluryhmät jouduttiin keskeyttämään maaliskuussa koronaepidemian takia. Toukokuussa keskusteluryhmiä päästiin käynnistämään uudelleen etäyhteyksien avulla Zoom-sovellusta käyttäen ja ryhmistä kamukuppila palasi takaisin lähiryhmätoimintaan kesäkuun alusta. Lisäksi hankkeessa toteutettiin haastatteluja Suomen romaneihin ja vanhoillislestadiolaisuuteen liittyen.

Hankkeen tavoitteena oli lisäksi järjestää koulutusta aiheesta muun muassa oppilaitosten henkilöstölle (4.3). Ennen koronaepidemian aiheuttamia rajoituksia ennätettiin osallistua yhteen koulutustilaisuuteen Tuirassa Merikosken koulun opetushenkilöstölle. Koulutuspuheenvuoro toteutettiin Vuolteen Ystävyykeskuksen ja Tyttöjen yhteistyönä.

Pidemmän aikavälin tavoitteena (jatkohanke) on luoda ohjauspolkuja asiakkaille tuen piiriin hyödyntäen Vuolle Setlementin ja yhteistyöverkoston olemassa olevia palveluita. Kuten aiemmin tuli esille, on kunniaväkivalta ilmiönä varsin moniselitteinen ja sen kanssa työskentelevät tahot jakautuvat monille eri toimialoille. Nykyään avun tarpeessa olevat henkilöt saavat Oulussa ohjausta monelta eri taholta, joskus samanaikaisesti. Vaaditaan aukoton ohjauspolku eri toimijoiden välillä asiakkaan siirtyessä taholta toiselle. On erittäin tärkeää, että ohjauksen jatkuvuus saadaan turvattua. Viranomaisten välillä haasteena on lainsäädäntö vaitiolovelvollisuudesta, mikä estää tai vaikeuttaa olennaisen tiedon jakamista ja siirtymistä. Tästä johtuen vaatii pitkäjännitteistä ja monialaista yhteistyötä luoda toimintamalli kunniaan liittyvän väkivallan ehkäisemiseksi ja aukoton ohjauspalvelumalli uhrin auttamiseksi. Myös kunniakäsityksiä ylläpitävien ja kunniaan liittyvän väkivallan mahdollistavien yhteisöjen sitoutuminen ennaltaehkäisevään työhön on keskeisessä roolissa.

4.1. Keskusteluryhmät –puheeksi ottaminen

Hankkeen tavoitteiden mukaisesti toteutettiin dialogisia keskusteluryhmiä hyödyntäen jo Vuolteen toiminnassa olevia keskusteluryhmiä. Ryhmät oli muodostettu kulttuuri- ja/tai sukupuolisensitiivisesti. Kunniakulttuuriin ja kunniaan liittyvään väkivaltaan liittyvät keskustelut ja puheeksi ottamiset tapahtuivat luontevasti muun keskustelun lomassa monikulttuurisissa ryhmissä kuten naisten iltapäivässä ja naisten ryhmässä sekä Tyttöjen talon monikulttuurisessa iltapäivässä ja kamukuppilassa. Keskustelua avattiin myös romanikulttuuriin ja vanhoillislestadiolaisuuteen liittyen. Keskustelut käytiin yleisesti hyvässä ja rakentavassa hengessä, esimerkiksi teekupposen äärellä.

Monikulttuuristen ryhmien kanssa käydyissä keskusteluissa esiin nousseita asioita

Ryhmässä keskusteltiin naisen ja miehen rooleista ja asemasta perheessä. Naisten eri ryhmien keskusteluissa korostui naisen velvollisuus lasten kasvatuksesta ja kodinhoidosta. Naisten mukaan miehet eivät tavallisesti osallistu kotitöihin ja lasten hoitoon. Tästä johtuen naisten on vaikeaa saada omaa aikaa. Esimerkiksi naisten on otettava lapset mukaan, jos he haluavat lähteä jonnekin. Useimmat naisista eivät olleet käyneet kouluja kotimaassa, joten kodista huolehtiminen nähtiin selkeästi naisten velvollisuudeksi.

Eräässä naisten keskustelussa nousi naisten toiveesta puheenaiheeksi tasa-arvo. Heidän mielestään Suomessa on hyvä laki, koska naisilla on oikeus mennä kouluun ja töihin. Ryhmässä oli mukana naisia neljästä eri maasta, joissa tasa-arvo ei heidän mukaansa toteudu kuten Suomessa. Naisten ryhmien keskusteluissa

perheiden tasa-arvoisuudessa kuitenkin nähtiin eroja kulttuurista ja perheestä riippuen, joidenkin perheet olivat hyvinkin tasa-arvoisia.

Myös miesten keskusteluissa tuli esille erilaiset näkemykset saman kulttuurin sisällä. Esimerkiksi kahden afgaanimiehen välillä nousi esiin näkemysero naisten asemasta Afganistanissa. Molemmat miehet olivat asuneet Suomessa muutaman vuoden. Miehistä vanhemman, naimisissa olevan miehen mukaan naisella ja miehellä on Afganistanissa hyvä tasa-arvo, naista kunnioitetaan ja naisella on oikeus käydä koulua ja opiskella ammatti. Nuoremman, yksin asuvan miehen mukaan naisella ei ole Afganistanissa lainkaan oikeuksia, hänen mukaansa nainen on miehen omaisuutta ja mies voi määrätä häntä kaikessa. Mieliopide-ero naisen asemasta ja tasa-arvosta oli selkeä.

Tällaiset mieliopide-erot ovat melko yleisiä samaan kulttuuriin kuuluvien henkilöiden välillä. Myös afgaanimpiesten kotipaikkakunnalla, koulutustaustalla ja etnisellä ryhmällä, voi olla vaikutusta siihen, minkälaisena naisen asema ja rooli miehille näyttäytyy.

Keskusteluissa puhuttiin myös avioitumisesta. Joidenkin naisten puheessa tuli esille, että äiti määrittelee paljon sitä, kenen kanssa tytär voi mennä naimisiin. Jos tytär itse valitsee miehen, jota äiti tai perhe ei hyväksy, voidaan tytär pahimmassa tapauksessa sulkea koko perheen, suvun ja yhteisön ulkopuolelle. Samoin voi käydä, jos nainen avioituu toiseen kulttuuriin kuuluvan kanssa. Myös somalinaiset kertoivat, että heidän kulttuurissaan on tärkeää, että nainen avioituu somalikulttuuriin kuuluvan miehen kanssa. Joidenkin naisten mukaan samanlainen rajoitus ei kuitenkaan koske miehiä, vaan miehillä sen sijaan on oikeus avioitua toiseen uskontoon ja kulttuuriin kuuluvan kanssa. Naisten keskusteluissa kuvailtu erityisesti naisia koskeva yhteisön ulkopuolelle sulkeminen ja sen uhka ovat kunniakäsityksiin kytkeytyvää henkistä väkivaltaa.

Miestenkin keskusteluissa nousi puheeksi avioituminen ja myös moniavioisuus. Eräs nuori afgaanimies ihmetteli, miksi Suomessa miehellä ei voi olla useampaa vaimoa. Hänen mukaansa se olisi oikeudenmukaista, koska Suomessa niin monella on salarakkaita. Nuori ei kuitenkaan hyväksynyt ajatusta, että myös naisella voisi olla neljä miestä. Naisen moniavioituminen voisi miehen mukaan hankaloittaa lapsen isyyden selvittämistä ja voisi vaarantaa terveyttä. Afgaaninuoren mukaan miehen tehtävä on kuitenkin huolehtia tasa-arvoisesti kaikista vaimoistaan, kaikkia pitää kohdella samalla tavalla ja kunnioittaen.

Eräässä naisten keskustelusta puhuttiin avioerosta. Keskusteluun osallistui pari afgaaninaista. Afgaaninaiset pitivät Suomessa siitä, että nainen voi erota ja lapset saavat jäädä äidille. Jos heidän kotimaassaan eroaa, lapset jäävät aina isälle ja äidillä ei ole enää oikeutta nähdä lapsiaan. Naiset eivät eroa väkivaltaisistakaan miehistä, koska eivät halua menettää lapsiaan. Kuitenkin myös Suomessa eroaminen on afgaaneille vaikeaa, sillä mies saattaa ottaa lapset. Naiset tiedostivat, että Suomen lainsäädäntö on erilainen kuin Afganistanissa. Kuitenkin naisilla oli jonkin verran epäluottamusta siihen, miten laki täällä todellisuudessa toimii.

Tällainen pelko on ymmärrettävää ja perusteltuakin. Viranomaistahot voivat toimia eri kulttuurista tulevien asiakkaiden kohdalla eri tavalla suomalaisiin verrattuna. Mahdollisesti toimilla pyritään olemaan loukkaamatta lähtömaan kulttuuria ja tapoja. Tämä toiminta ei kuitenkaan ole kulttuurisensitiivisyyttä, jos toiminnalla poiketaan Suomen yleisistä säädöksistä ja laeista. Raija Ala-Lipasti (2009) on dokumentoinut samansuuntaisista tapauksista kirjassaan *Kunniaväkivalta*. Pahimmillaan kunniaan liittyvää väkivaltaa on vähätelty ja selitelty kulttuuriin kuuluvaksi seikaksi. Avioerotilanteessa lasten huoltajuuskäsittelyssä voi mies hyötyä myös paremmasta kielitaidosta.

Naisten keskusteluissa aiheeksi nousi myös pukeutuminen ja siihen liittyvät rajoitukset tai vapaudet. Eräs eritrealainen kertoi olevansa onnellinen siitä, että Suomeen tultuaan hän on saanut pukeutua farkkuihin ja itse päättää omasta vaatetuksestaan. Kotimaassa piti aina pukeutua pitkään hameeseen. Täällä yhteisö ei pakota pukeutumaan tietyllä tavalla, voi olla miten itse haluaa. Se miten vapaasti naiset voivat Suomessa pukeutua, on kytköksissä eri kulttuureihin ja kansallisuuksiin. Huomioitava on myös, että saman kansallisuuden sisällä on esim. perhekohtaisia eroja siinä, miten naisten pukeutumista ja liikkumista rajoitetaan.

Eräessä naisten ryhmässä nousi puheenaiheeksi naisten sukupuolielinten silpominen. Eräs somalinainen kertoi silpomiskokemuksestaan ja vastusti voimakkaasti silpomista perinteenä. Hän ei esimerkiksi missään tapauksessa halua, että hänen omia lapsia silvottaisiin. Mielenpide silpomisesta jakaa kuitenkin somalalaisia myös Suomessa. Silpomista puoltavat naiset kokevat sen olevan merkki puhtaudesta. Silpomista vastustavia myös hieman syrjitään, koska he eivät puoltajien mielestä edusta puhtautta.

Tyttöjen sukupuolielinten silpomisen perinne elää erityisesti monissa Afrikan maissa, mutta myös joissain Lähi-idän ja Aasian maissa. Suomessa riski täytyy aina huomioida kaikkien niiden maahanmuuttajaryhmien kohdalla, joiden lähtömaissa tapaa on harjoitettu. Suomessa tyttöjen silpomista tapahtuu siitä huolimatta, että se on Suomen laissa pahoinpitelynä rangaistava teko. Tärkeää silpomisen estämiseksi on rohkeasti ottaa aihe puheeksi. Vastuu puheeksi ottamisesta ja ennaltaehkäisystä on kaikilla lapsiperheiden kanssa työskentelevillä. (<https://thl.fi/fi/web/lastensuojelun-kasikirja/tyoprosessi/erityiskysymykset/pahoinpitely-ja-seksuaalinen-hyvakskaytto/tyttojen-sukuelinten-silpominen>.)

Eräessä keskustelussa puhuttiin homoseksuaalisesti suuntautuvien asemasta. Eräs afgaaninuori kertoi, että jos hänen kaverinsa ”tulisi kaapista”, todennäköisesti kaveruus loppuisi. Nuori ei pitänyt homoutta normaalina, eikä hänen mukaansa afgaaniyhteisössäkään hyväksytä homoseksuaalista henkilöä. Seksuaalisen suuntautumisen vuoksi voidaan henkilö sulkea yhteisön ulkopuolelle eikä hänelle puhuta. Nuoren mielestä Afganistanissakin on jonkin verran homoseksuaaleja, mutta suuntautumista peitellään, koska homoseksuaalit voidaan jopa tappaa. Nuoren ristiriitaisia tunteita kuvasti se, että sama nuori oli iloinen homoseksuaalien vapaasta asemasta suomalaisessa yhteiskunnassa.

Nuoren miehen ajatukset kuvastavat mahdollisesti kahden kulttuurin välissä tasapainottelua. Toisaalta oman kulttuurin patriarkaaliset arvot tulevat esille vahvoina ja tuovat ehkä turvaa uudessa kulttuuriympäristössä. Toisaalta nuori näkee länsimaisen yksilön vapauden ja oikeudet hyvinä asioina. Ristiriitainen ajattelutapa voi kulttuurista riippumatta liittyä myös nuorille tyypilliseen oman identiteetin ja ajatusmallien muotoutumiseen.

Koronaepidemiasta johtuen keskusteluryhmät jouduttiin keskeyttämään maaliskuussa 2020. Asiakkaiden ohjaukset jatkuivat tämän jälkeen etäyhteyksien avulla joko yksilö- tai ryhmämuotoisina keskusteluina. Zoom-sovelluksen avulla jatkettiin naisten ryhmän keskusteluja ja perustettiin myös naisten ja miesten sekaryhmä. Lähiryhmätoimintoihin päästiin osittain palaamaan kesäkuun alussa 2020.

Kunniakäsitykset Suomen romanien elämässä nykypäivänä - romaniedustajien haastattelut

Hankkeen yhteistyöverkostossa (4.2) ja viranomaisille suunnatussa kyselyssä (4.4) nousi esille, että maahanmuuttajien lisäksi kunniakäsitykset ja kunniaan liittyvä väkivalta nähdään koskettavan myös Suomen romanivähemmistöä.

Vuolteella tehdään yhteistyötä Oulun alueen romaniverkoston kanssa. Lisäksi romanivähemmistön edustajia kohdataan myös Vuolteen asiakastyössä. Hankkeessa pidettiin tärkeänä ottaa kunniakäsitykset puheeksi myös romaniyhteisön eri jäsenten kanssa ja kuulla heidän omia näkemyksiään ja kokemuksiaan asiasta. Hankkeessa haastateltiin yhteensä kolmea romaniyhteisön edustajaa, yhtä naista ja kahta miestä. Heitä pyydettiin kertomaan oma näkemyksensä siitä, miten kunniakäsitykset ja kunniaan liittyvä väkivalta ilmenevät nykypäivänä Suomen romanien keskuudessa.

Romaninaisen haastattelu

”Yksi tapa olla suomalainen on olla romani”

Hankkeessa haastatellun romaninaisen mukaan kunniakäsitykset näyttäytyvät romanien elämässä siten, että yhteisön jäsenten käytös pohjautuu aina toisen ihmisen kunnioittamiseen. Se, miten toiselle ihmiselle puhutaan ja miten pukeudutaan ja käyttäytyään, pohjautuu toisten ihmisten kunnioittamiseen. Romaniyhteisössä vanhempia ja vanhuksia kunnioitetaan erityishuomioin, vanhemman henkilön kohdalla kiinnitetään esimerkiksi erityisesti huomiota siihen, miten häntä puhutellaan ja miten hänen seurassaan pukeudutaan.

Haastateltavan mukaan romanien tavat periytyvät paljolti valtaväestön tapakulttuurista sekä laeista. Romanien tapakulttuuri pohjautuu myös Raamattuun. Romaneilla on valtaväestöstä poiketen myös oma

oikeuskäsitys ja vanhemmat pyrkivät elämään ”lasten edellä”, ennakoiden tulevaisuuden mahdollisia haasteita.

Haastatellun romaninaisen mukaan myös romanikulttuurissa eletään vahvassa murrosvaiheessa, mikä kytkeytyy elinolojen muutokseen. Haastatellun henkilön mukaan romanien keskuudessa kulttuurin murros mukailee valtaväestöä, mutta on arviolta jonkin verran jäljessä valtakulttuurista. Kulttuurin murroksessa nuoriin vaikuttaa kasvatus ja se, mitä arvoja vanhemmat lapsilleen opettavat. Nykyään perheet asuvat omissa kodeissaan ja yhteisöllisyys on vähentynyt myös romanien keskuudessa. Esimerkiksi vielä 1960-70-luvuilla romaniperheet elivät yleensä muun suvun kanssa yhdessä ja yhteisön jäsenet tukivat enemmän toisiaan. Nykyään yhteisön tuoman tuen puuttuessa romanit saattavat tuntea enemmän yksinäisyyttä ja ovat alttiimpia masentumiselle.

Romaninaisen mukaan kulttuurin murros on tuonut kuitenkin myös hyvää, esimerkiksi nuorten koulutus on lisääntynyt, koska vakiintuneemman asumismuodon ansiosta lapset voivat osallistua paremmin ja pitkäjännitteisemmin koulutukseen. Romaniperheissä usein kannustetaan lapsia koulunkäyntiin. Varjopuolena edelleen kuitenkin on romanien kokema syrjintä ja se, että romaninuorten on vaikeaa saada harjoittelupaikkoja. Myös ammattiin valmistuneet kokevat syrjintää työnhaussa. Lisäksi romaneilla on myös haasteena löytää koulutusta vastaavaa työtä. Haastatellun henkilön arvion mukaan romanien kokema syrjiminä työnhaussa on jopa lisääntynyt varsinkin suurissa kaupungeissa.

Haastatellun romaninaisen mukaan romanikulttuurissa kunniakäsityksiä ylläpitävät perheet. Haastateltava korostaa, että romanikulttuurissa on eroja yksilö- ja perhetasolla. On myös asuinaluekohtaisia eroja. Haastatellun mukaan yleistäen romanikulttuurissa mies on perheen pää ja auktoriteetti. Kodin arjen pyörittämisestä ja lasten kasvatuksesta vastaavat naiset. Vaikka miehet usein toimivat kodin ulkopuolisten asioiden hoitajina, perheen asioista ja päätöksistä yleensä keskustellaan kotona yhdessä naisen ja miehen välillä. Päätöksiin vaikuttaa usein ”naisnäkökulma” ja naisilla on paljon vaikutusta perheiden päätösten teossa. Haastateltu nainen korostaa myös, että perheväkivalta tai alkoholin käyttö eivät kuulu romanikulttuuriin ja ne tuomitaan yhteisössä. Tästä syystä, mikäli romanikulttuurissa käytetään perheväkivaltaa, sitä ei tulisi liittää romanikulttuuriin.

Haastatellun naisen mukaan puhuminen on tärkeässä roolissa romanikulttuurissa. Mahdollisten ongelmien ilmaantuessa kotona puhutaan ja mietitään asioista. Ongelmista puhuminen on vaikuttanut haastateltavan arvion mukaan myös väkivallankäytön vähenemiseen esimerkiksi romanien sukuriidoissa. Romanikulttuurin kunniakäsityksiin liittyvä kunnioitus toisia kohtaan näkyy haastateltavan mukaan siten, että esimerkiksi jos on tehty toista sukua kohtaan väärin, vältetään heidän asuinalueelle menoa. Tällä tavalla osoitetaan kunnioitus toista sukua kohtaan.

Haastattelun lopuksi keskusteltiin myös romanien avioitumisesta yhteisön ulkopuolisen kanssa. Tämä on romaninaisen mukaan melko tavallista. Suhtautumisessa voi olla paikkakuntaisia tai perhekohtaisia eroja, mutta yleisesti kulttuurin ulkopuolelta tuleva henkilö otetaan vastaan perheenjäsenenä. Kuitenkin koetaan hyväksi, että henkilö tuntee ja omaksuu romanien perussäännöt ja pukeutumisen.

Romanimiehen haastattelu

Romaniyhteisöön kuuluva mies kertoi haastattelussa, että hänen näkemyksensä mukaan ennen tyttöjä kontrolloitiin enemmän ja veljet vartioivat siskojaan tarkasti. Perheen näkemyksestä väärä toiminta, esimerkiksi avioituminen väärästä suvusta olevan henkilön kanssa, johti usein fyysiseen väkivaltaan. Veljet pyrkivät siskojaan pahoinpitelemällä säilyttämään perheen ja tytön kunnian ja estämään sopimattoman käytöksen. Romanimiehen mukaan veljet saattavat yhä seurata siskojensa toimia, mutta rajoittaminen ei ole enää niin tarkkaa. Esimerkiksi avioliitot kantaväestöön kuuluvan, ei romanihenkilön kanssa ovat nykyään hyväksytympiä.

Romanimies kertoi myös, että ennen sukujen väliset riidat johtivat kostoihin ja väkivaltaan. Miehen mukaan vieläkin suvuilla on omat alueensa ja kohtaamisia pyritään välttämään. Nykyään romaniyhteisössä käytetty väkivalta olisi kuitenkin miehen mukaan lievempää. Väkivaltaisesta käyttäytymisestä ja väkivallan kierteestä pyrittäisiin jo päästämään irti, esimerkiksi hänen mukaansa vanhemmat ohjeistavat nuorempia, että ei saa mennä haastamaan riitaa tai tappelemaan.

Henry Lindgrenin haastattelu

Hankkeessa haastateltiin myös Oulun aluehallintoviraston romaniasioiden suunnittelija Henry Lindgreniä, joka on viranomaistehtävässään kertonut romaniyhteisöön liittyvistä erityispiirteistä. Lindgrenin mukaan romanikulttuurissa kunniakäsitykset ovat läsnä jokapäiväisessä elämässä. Romanikulttuuri on muodoltaan hierakkinen ja esimerkiksi mies on tavallisesti perheen pää. Kuitenkin suhtautumiset ovat viimeisten 10-15 vuoden aikana muuttuneet selkeästi vapaammiksi. Lindgren painotti myös, että alueellisia ja perhekohtaisia eroja voi olla romaniväestössä.

Romanikulttuuriin liittyy edelleen kunniakäsityksiä, joiden rikkominen loukkaa toisten yhteisön jäsenten kunniaa. Toisten kunniaa loukkaamisesta, kuten väärin pukeutumisesta, saattaa seurata sääntörikkojan suvulle soittaminen. Tästä syystä toisten romanien nähden esiinnyttään asianmukaisissa vaatteissa, esimerkiksi t-paita ja shortsit eivät kuulu hyväksytyyn pukeutumiseen.

Kunnia näkyy myös seurustelu- ja avioitumistilanteissa. Seurustelu pidetään aluksi salassa ja julkistetaan vasta, kun ”mennään yhteen”. Jos seurustelusta ”jäädään kiinni”, se aiheuttaa tytön joutumiseen huonompaan asemaan, mistä seuraa häpeä. Yleensä on hyväksi, että tytön ja pojan perheet tietävät jollain tasolla toisistaan ja nuorenparin vanhemmat ovat yhteyksissä toisiinsa selvittääkseen, onko uusi perhe sopiva omalle lapselle. Yhteen menoon liittyy perinteisiä tapoja, kuten ”häpeäaika”, jolloin kunnioitetaan appivanhempia nöyrällä käytöksellä, ”häpeämällä”. Esimerkiksi on kohteliasta välttää suoraa katsekontaktia. Myös yhteen menon (”miehelään menon”) aikana tytön tulee perinteisesti pukea romanihame ”puhdistaakseen” itsensä. Kuitenkin Lindgrenin mukaan tässäkin asiassa on vapauduttu siinä määrin, että perinteisen romanihameen sijasta voidaan pukeutua myös muuhun pitkään hameeseen. Mikäli romanihame valitaan, tulee sitä kuitenkin jatkossa käyttää. Hameen vaihtaminen toisenlaiseen vaatetukseen on kuitenkin sallittua, jos työssäkäynti sitä edellyttää.

Joskus tytön perhe saattaa vastustaa avioitumista. Jos tyttöä pidetään liian nuorena ja kypsymättömänä tai jos pojan suku nähdään sopimattomana, esim. ”moniongelmaisena”. Myös yhteen menon tapahtuessa väärin, ilman lupaa, voidaan kunnia pelastaa hakemalla tyttö kotiin, ja poika voi osoittaa päättäväisyytensä hakemalla hänet takaisin. Lisäksi on hyvin tavallista, että tyttö saatetaan sukulaisten toimesta hakea vanhempiensa kotiin takaisin useitakin kertoja ja sulhanen osoittaa päättäväisyyttä hakemalla morsiamen takaisin luokseen.

Lindgrenin mukaan nykyään on hyvin tavallista, että romaniyhteisön jäsen voi mennä naimisiin myös ei-romanin kanssa ja esimerkiksi yhteisöön avioituvalta ei edellytetä romanivaatetuksen käyttöä. Toki on suotavaa, että uusi jäsen on tietoinen romanien tapakulttuurista.

Avioeroja tapahtuu Lindgrenin mukaan myös romaniväestössä, mutta aihe on arka, ja mieluummin siitä ei puhuta. Aiemmin oli tavallista, että lapset jäivät eron jälkeen isälleen. Nykyään lapset jäävät eron yhteydessä tavallisemmin äidilleen, tosin äidin avioituessa uudelleen, lapset voidaan palauttaa isälleen siihen saakka, että äidin uusi suhde nähdään vakiintuneeksi ja siitä aiheutunut ”häpeäaika” päättäneeksi. Lindgrenin mukaan kunnialla pyritään estämään vakivallalla tilanteeseen puuttuminen ja sillä pyritään suojelemaan, ettei tapahtuisi tappeluita ja murhia.

Lindgrenin mukaan on tärkeää, että romanien kanssa asiakastyötä tekevät huomioivat, että kunniaan liittyvät aiheet ovat arkoja eikä niistä haluta puhua omilla nimillä. Perheväkivaltatilanteissa naiset eivät myöskään halua tehdä rikosilmoitusta, koska asioista ei mielellään puhuta ja saateta sukua vaikeaan tilanteeseen. Suku pitää aina omiensa puolta.

Lindgrenin mukaan esimerkiksi turvakodissa ”hälytyskellojen pitäisi soida”, jos lapset ovat isällä ja, jos esimerkiksi perhe on ollut lastensuojelun asiakkaana. Olisi tärkeää sanoa naiselle, että hänellä on oikeus saada lapset erotilanteessa. Naisen voimaannuttaminen on tärkeää. Kunnia johtuen on tärkeää, että

Oulun alueella vertaistuki ja ohjaus tapahtuisivat yhteisön taholta salassa. Myös STM:n (2013) teettämän tutkimuksen mukaan turvakotien ja muiden tukipalvelujen merkitys romaninaisille on suuri.

Romaninaisten aloitteesta toteutettu tutkimus tarkasteli romaninaisten kohtaamaa lähisuhde- ja perheväkivaltaa, huomioiden kokemusten yhteisöllisiä erityispiirteitä sekä romaninaisten avun hakemista ja saantia. Tutkimuksen mukaan tukipalveluihin pääsyä tulisi helpottaa ja niissä työskentelevien romanikulttuurin tietämystä tulisi tuntuvasti lisätä. Esimerkiksi turvakodeissa tunnetaan romanikulttuuria vain joiltain osin, ja yhteisön toiminta väkivaltatilanteissa ei ole riittävästi tunnettu. (STM 2013)

Tutkimus toi lisäksi esiin romaninaisten jännitteisen aseman miehen, romaniyhteisön ja yhteiskunnan palvelujärjestelmien vaatimusten keskellä. Yhteisön ulkopuolinen apu on romaninaisille erittäin tärkeä, sillä romaninaisen omat toimintamahdollisuudet ja mahdollisuudet tukeutua läheisiinsä ovat väkivaltatilanteissa rajoitetut. Romaninaisten on väkivaltaa kohdattuaan otettava huomioon yhteisön reaktiot. Parisuhteen ongelmista puhuminen esimerkiksi omille vanhemmille koetaan yleensä häpeällisenä. Romaninainen on hierarkiassa miehen alapuolella, jolloin miehellä on mahdollisuus käyttää asemaansa väärin. Tutkimuksen mukaan romanikulttuurissa lapset jäävät edelleen perinteisesti miehelle, mikä voi vaikeuttaa naisen eroamista väkivaltaisesta miehestä. Väkivallasta kertominen tai viranomaisiin tukeutuminen saattaa myös johtaa väkivallan laajenemiseen sukujen väliseksi konfliktiksi. (STM 2013)

Tutkimuksen mukaan kulttuurin sisälle tarvitaan väkivaltaa tukevien ja piilottavien piirteiden tunnistamista ja väkivallan tuomitsemista kollektiivisesti. Romanimiehet ja naiset tarvitsevat myös tietoa yhteiskunnan säädöksistä, jotka menevät yhteisön sääntöjen edelle. Muutostyöhön vaaditaan paljon pitkäjännitteisyyttä ja se tulisi tehdä yhteistyössä romanien ja valtaväestön kesken. Lisäksi muutosprosessi edellyttää romanien yleisen koulutustason nousua ja kulttuurin soveltamistapojen mukautumista ympäröivään yhteiskuntaan. Myös yhteiskunnalta edellytetään rohkeutta puuttua suljettujen yhteisöjen haitallisiin tapoihin. (STM 2013.)

Kunniakäsitykset Vanhoillislestadiolaisuudessa – liikkeen edustajan haastattelu

Hankkeen kyselyn vastauksista (4.4.) ja yhteistyöverkostossa käydyistä keskusteluista (4.2.) nousi jonkin verran esille myös kunniakäsitykset ja kunniaan liittyvä väkivalta vanhoillislestadiolaisuudessa. Vanhoillislestadiolaisuus on yhteisö, missä kristinuskon tulkinnan kautta perustellut tiukat normit vaikuttavat yhteisön jäsenten elämään.

Hankkeessa haastateltiin vanhoillislestadiolaisen yhteisön jättänyttä henkilöä. Haastateltava kertoi siitä, miten vanhoillislestadiolaisuus vaikutti hänen elämäänsä. Haastateltavan henkilön kokemusmaailma lestadiolaisesta yhteisöstä perustuu pääosin 1990-luvun Pohjois-Pohjanmaan pienten paikkakuntien lestadiolaisuuteen, joissa yhteisön normisto ja kontrolli, ns. ”veljien vartioijina” ovat tiukkoja, koska kaikki

yhteisön jäsenet tuntevat toisensa. Suurissa kaupungeissa, kuten Oulussa, missä kaikki vanhoillislestadiolaiset eivät tunne toisiaan, on elämä vapaampaa. Kuitenkin vanhoillislestadiolaisten keskuudessa käyttäytymisnormit tulee muistaa paikkakunnasta riippumatta. Veljillä yhteisössä viitataan kaikkiin yhteisön jäseniin, ei vain miespuolisiin henkilöihin. Vartioimisella pyritään huolehtimaan, etteivät yhteisön jäsenet riko yhteisön käyttäytymissääntöjä ja ajaudu tekemään syntiä. Vanhoillislestadiolaisten yhteisö menee yksilön oikeuksien yli. Haastateltavan henkilön mukaan yhteisöllä on normien kautta oikeus päättää ihmisten elämästä ja muokata heidän käyttäytymistään ja tapoja. Käyttäytymissäännöt ja normit koskettavat haastatellun mukaan sekä miehiä että naisia. Kuitenkin miehillä on jonkin verran enemmän vapauksia naisiin verrattuna.

Haastatellun henkilön mukaan vanhoillislestadiolaisyhteisössä mies on vastuussa perheen elättämisestä ja on perheen pää. Myös yhteisön kunniakäsitkset ja kunniaan liittyvät normit ovat lestadiolaismiesten tuottamaa. Naisen velvollisuus on palvella miestä, huolehtia kodista ja kasvattaa lapset. Lasten kasvatuksen kautta naiset myös ylläpitävät yhteisön sääntöjä. Vanhoillislestadiolaisuuden patriarkalaisuus ilmenee myös siten, ettei naisella ole puhumisoikeutta seurakunnassa. Esimerkiksi jos naisteologi vihitään papiksi, seuraa siitä yhteisöstä erottaminen.

Haastateltava henkilö kertoi myös synnin merkityksestä lestadiolaisyhteisölle. Esimerkiksi tanssiminen ja pop-musiikin kuunteleminen ovat syntiä, koska ne johtavat "lihan himon" vallan ottamiseen ja sitä kautta synnin tekemiseen. Myös esiaviollinen seksi on syntiä ja seksi liittyy vain avioliittoon.

Haastatellun henkilön mukaan lestadiolaisyhteisön nuorille järjestetään omia tilaisuuksia, joissa nuoria opetetaan siitä, mikä on oikein ja mikä väärin. Nuorten yhteisillä tilaisuuksilla on tarkoitus myös suunnata nuoria pois päin valtaväestön nuorista ja nuorisokulttuurista. "Väärille teille" lähtevät nuoret puhutellaan, koska nuori pyritään pelastamaan synnistä. Myös nuorten vanhempia syylistetään huonosta kasvatuksesta.

Vanhoillislestadiolaisuudessa yhteisön sääntöjen rikkominen aiheuttaa tekijän koko perheelle häpeää ja häpäisee myös koko yhteisön. Tästä syystä on kontrolloitava omaa käytöstä, ettei esimerkiksi pahoita kenenkään mieltä omilla puheilla ja sitä kautta häpäise koko yhteisöä. "Synnintekijän" sielusta ja sen taivaaseen pääsystä ollaan huolissaan, joten yhteisön jäsenet tarkkailevat toistensa käyttäytymistä suojellakseen heitä synnin teolta. Mikäli syntiä kaikesta huolimatta tehdään, kutsutaan synnintekijä(t) puhutteluun ja hänen/heidän täytyy pyytää yhteisön edessä anteeksi tekoaan. Yhteisön sääntöjä rikkonut henkilö voidaan johtokunnan päätöksestä asettaa myös "sidotun paikalle", mikä tarkoittaa, että yhteisöön kuuluva henkilöä pidetään epäuskovaisena, kunnes hän pyytää julkisesti anteeksi.

Osoittamalla katumusta synnit annetaan anteeksi ja sovitetuista asioista ei sen jälkeen enää puhuta. Haastatellun henkilön muistissa on vielä hoitokokouksia, joissa suurta häpeää tunteva yhteisön jäsen joutuu

koko seurakunnan edessä pyytämään anteeksi synnillistä tekoa. Hoitokokous on haastatellun henkilön mukaan usein hyvin traumaattinen kokemus.

Lestadiolaisten kesken vallitsee myös rippisalaisuus eikä sitä saa rikkoa, vaikka henkilö olisi tunnustanut tehneensä jotain rikollista. Haastateltavan mukaan kaikkea väkivaltaa pidetään lestadiolaisten keskuudessa syntinä, mutta sovittelu tapahtuu yhteisön sisällä, eikä rikosoikeudellista vastuuta tule. Tämä yhteisön sisäisen sovittelukäytännön, anteeksipyynnön ja -antamisen problemaattisuus näyttäytyy erityisesti viime vuosina julkisuuteen nousseen lasten seksuaalisen hyväksikäytön paljastumistapausten kautta.

Yhteisössä tapahtuneista lasten seksuaalisen hyväksikäytön rikoksista vaiettiin anteeksiantoon vedoten; koska anteeksipyödytyt ja anteeksiannetut teot on sovitettu, ei niistä enää tulisi puhua. Tästä johtuen seksuaalisen hyväksikäytön uhrin joutuivat antamaan tekijöille anteeksi ja vaikenemaan kokemastaan. Haastateltu henkilö uskoi, että lasten seksuaalisten hyväksikäyttötapausten ilmetessä yhteisö pyrki salaamaan ne ympäröivältä yhteiskunnalta suuren aiheeseen liittyvän häpeän vuoksi. Aiheen tultua laajemmin yhteiskunnan tietoon oli yhteisössä hyvin kipeä ja häpeällinen asia.

Vanhoillislestadiolaisuuteen liittyen on viime vuosina tuotettu paljon kirjallisuutta, mm. yhteiskuntatieteiden tohtorin, tutkija Johanna Hurtigin teoksessa: *Taivaan taimet* (2013) tarkastellaan vanhoillislestadiolaista herätysliikettä väkivaltaa kokeneen lapsen näkökulmasta. Johanna Hurtigin ja Mari Leppäsen toimittamassa teoksessa: *Maijan tarina* (2015) kerrotaan lapsena seksuaalisen hyväksikäytön uhriksi joutuneen vanhoillislestadiolaisen naisen tarina. Aila Ruho ja Vuokko Ilolan teoksessa: *Usko, toivo ja raskaus* (2014) käsitellään vanhoillislestadiolaisten suurperheiden vanhempien uupumusta lapsensaantivaatimusten keskellä.

Haastateltu henkilö kertoi myös, että vanhoillislestadiolaisuudessa lasten saamista pidetään Jumalan lahjana ja syntyvyyden rajoittamista ei hyväksytä. Uskotaan, että Jumala antaa naiselle lapsia sen mukaan, mitä hän jaksaa hoitaa. Tästä syystä on syntiä, jos äiti ilmaisee, ettei jaksaa synnyttää enempää lapsia ja toteuttaa ”Taivaan isän tahtoa”. Sitä, että antaa uupumukselle valtaa, pidetään syntinä ja se on häpeällistä. Haastatellun henkilön tiedossa on myös perheitä, joissa käytiin puhuttelemassa vanhempia liian vähäisestä lapsiluvusta. Saatettiin esimerkiksi kysyä, onko pariskunnalla jotain ongelmia, kun lapsia ei tule enempää.

Yhteisössä kuitenkin ymmärretään niitä lapsettomia perheitä, jotka eivät pysty samaan lapsia. Lapseton nainen usein tuntee silti henkilökohtaista häpeää lapsettomuudestaan, koska Jumala ei näe häntä sopivaksi äidiksi. Kuitenkin haastateltava henkilö pitää hyvänä asiana yhteisössä sitä, että vaikeuksissa olevat perheet saavat yleensä muilta yhteisön jäseniltä tukea, koska perheen arvo on tärkeä koko yhteisölle.

Haastatellun henkilön mukaan vanhoillislestadiolaisuudessa avioeroa pidetään syntinä, ja vielä nykypäivänä voidaan avioeroa pyrkiä estämään puhuttelujen kautta. Jopa väkivaltaisessa suhteessa elävää naista voidaan

suvun naisten toimesta käydä puhuttelemassa, jottei hän lähtisi väkivaltaisesta suhteesta ja eron kautta häpäisisi koko sukua. Avioeron tapahtuessa puolisoilla on lupa mennä uudelleen naimisiin, vasta entisen puolison kuoltua.

Haastateltava henkilö kertoi myös, miten homoseksuaalisuuteen suhtaudutaan vanhoillislestadiolaisessa yhteisössä. Aiheeseen suhtaudutaan kielteisesti ja sitä pidetään likaisena. Tästä syystä homoseksuaalista suuntautumista pyritään salaamaan yhteisöltä mahdollisimman pitkään. Homoseksuaalisuus selitetään yhteisössä siten, että Jumala on antanut homoseksuaaleille ristin kannettavaksi ja pidetään hyvänä, jos henkilö kykenee elämään heteroseksuaalina tästäkin huolimatta. Jos homoseksuaali kuitenkin päättää elää seksuaalisen suuntautumisensa mukaisesti, on haastateltavan mukaan hyvin perhekohtaista, miten perhe suhtautuu henkilöön. Kaikki perheet eivät esimerkiksi hylkää tai tuomitse tässä tilanteessa. Kalevan artikkelin mukaan vanhoillislestadiolaisuudessa homoseksuaalisen henkilön tulisi kuitenkin pitäytyä selibaatissa: <https://www.kaleva.fi/vanhoillislestadiolaisena-voi-olla-homoseksuaali-m/1798046>.

Haastattelussa nousi esille myös yhteisöstä irtautumiseen liittyvät seikat. Haastateltu henkilö kertoi, että niitä perheitä, joilla on yhteisöstä irtautumisaikeita, käydään puhuttelemassa, ja myös miehet joutuvat kokemaan häpeää asiasta. Yhteisöstä erotessa suku ja perhe voivat hylätä. Yhteisön hylkäämisen pelko estääkin usein lähtemästä pois vanhoillislestadiolaisuudesta. Kuitenkin haastateltavan arvion mukaan yhteisöstä eroaminen on nykyään vapautuneempaa, ja perheestä riippuen yhteydenpito voi jatkua irtautumisen jälkeenkin. Nykyään lestadiolaisuudessa on myös sääntöjenkin osalta vapauduttu jonkin verran. Esimerkiksi aiemmasta poiketen yhteisön jäsenet (esim. muusikot) voivat esiintyä julkisesti, yhteisön jäsenet voivat osallistua klassisiin konsertteihin tai vaikkapa mennä katsojiksi Kärppä-matsiin. Kilpaurheilu kuitenkin on yhteisön jäseniltä kielletty ”maallisen edun tavoittelemisen vuoksi”.

4.2. Yhteistyöverkosto

Hankkeen tavoitteena oli koota kunniakäsitysten ja kunniaan liittyvän väkivallan parissa työskentelevien verkosto, joka jakaa tietoa ja osaamista, toimii vertaistuen ja työnohjauksellisen tuen paikkana. Tavoitteena oli myös, että verkosto tulee jatkamaan kokoontumisia ja yhteistyötä hankkeen päättymisen jälkeen vakiintuneena toimintamuotona. Oulun alueella toimii jo monialainen yhteistyöverkosto aiheeseen liittyen, joten jäädään pohtimaan uuden verkoston muodostamisen tarvetta.

Yhteistyöverkostopalaveri pidettiin 23.3.2020. Alun perin verkostopalaveri suunniteltiin toteutettavaksi laajempaan, koko päivän mittaisena seminaarina. Vallitsevasta koronavirusepidemiasta johtuen verkosto kokoontui etäyhteyden avulla ja siihen osallistui vain osa koolle kutsutuista henkilöistä.

Verkostopalaveriin kutsuttiin edustajia ja johtoa Oulun poliisista, Oulun kriisikeskuksesta, Oulun sivistys- ja kulttuuripalveluiden perusopetus- ja nuorisotyöstä, Turvallinen Oulu –hankkeesta, Oulun ensi- ja turvakodin Tukikeskus Varjosta, Oulun evankelis-luterilaisen seurakunnan monikulttuurisesta työstä, perhesosiaalityöstä, Punaisesta Rististä, Oulun kaupungin maahanmuuttajapalveluista ja Oulun kaupungin maahanmuuttajaneuvostosta. Lisäksi kutsuimme Vuolle Settlementiltä edustajia hyvinvointipalveluista, Ystävyykeskuksesta, Rikosuhripäivystyksestä, Tyttöjen ja Poikien taloilta sekä Via Vis väkivaltatyöstä.

Verkostopalaveriin osallistui edustajia Oulun ensi- ja turvakodin Tukikeskus Varjosta, Oulun evankelis-luterilaisen seurakunnan monikulttuurisesta työstä, perhesosiaalityöstä, Punaisesta Rististä, Oulun kaupungin maahanmuuttajapalveluista ja Oulun kaupungin maahanmuuttajaneuvostosta. Vuolle Settlementiltä oli mukana edustajia Hyvinvointipalveluista, Ystävyykeskuksesta, Rikosuhripäivystyksestä, Tyttöjen ja Poikien taloilta sekä Via Vis väkivaltatyöstä.

Yhteistyöverkoston palaverissa kävi ilmi, että Oulun alueella on useita toimijoita, joiden työntekijät ovat kohdanneet ja auttaneet kunniaan liittyvää väkivaltaa kokeneita asiakkaita. Myös aiheeseen liittyen oltiin Oulun Kaupungin toimesta järjestämässä koulutusta sekä tekemässä koostettuja toimintaohjeita kunniaan liittyvän väkivallan uhrien kohtaamiseen ja (jatko)ohjaamiseen. Oulussa on parhaillaan toiminnassa Kotona Suomessa ja Turvallinen Oulu –hankkeet.

Eri toimijoiden puheenvuoroissa nousi esille, että tietoa ilmiöstä on edelleen hyvin vähän. Osin kunniaan liittyvä väkivaltaa mielletään perheväkivallaksi, joten ero niiden välillä tulisi saada selväksi. Huomioitava on myös, että kunniaan liittyvää väkivaltaa esiintyy maahanmuuttajien lisäksi myös suomalaisten keskuudessa, kuten esimerkiksi romaniyhteisössä ja vanhoillislestadiolaisissa.

Osa yhteistyötahoista oli kokenut, ettei Oulun kouluissa aina tunnisteta tai tunnusteta ilmiön olemassaoloa. Kaivattiinkin lisää koulutusta kunniaan liittyvästä väkivallasta oppilaitoksiin ja päiväkoteihin. Yleisestikin toivottiin, että aiheesta järjestettäisiin eri näkökulmista lähtöisin olevia koulutuksia ja tilaisuuksia eri viranomaistahoille. Lisäksi olisi tärkeää tarjota toistuvia keskustelu- ja koulutustilaisuuksia niille kulttuuriyhteisöille, jotka kytkeytyvät kunniaan liittyvään väkivaltaan. Yleisesti koettiin, että uhrien tunnistamiseen ja jatko-ohjaukseen tarvitaan vielä kattavampaa toiminta- ja ohjausmallia.

Verkostopalaverissa puhuttiin, että myös kunniaan liittyvän väkivallan eri muodot (esim. pakkoavioliitot) tulisi saada juridisesti todetuiksi ja tekijät rikosoikeudelliseen vastuuseen. Avioliittoon pakottamisella eli pakkoavioliitolla tarkoitetaan tilannetta, jossa avioliiton osapuolista toinen tai kumpikaan eivät ole voineet

vaikuttaa avioliiton solmimiseen tai puolison valintaan (Oikeusministeriö 2020). Avioliittoon pakottaminen on määritelty ihmisoikeusloukkaukseksi useissa kansainvälisissä ihmisoikeussopimuksissa, kuten YK:n naisten oikeuksien sopimuksessa ja nk. Istanbulin sopimuksessa eli Euroopan neuvoston yleissopimuksessa lähisuhte- ja perheväkivallan ehkäisemiseksi ja torjumiseksi (Finlex 2015).

Oikeusministeriö tekee vuoden 2020 aikana selvitystä avioliittoon pakottamisen kriminalisoinnin täsmentämisestä. Myös pakkoavioliittoon solmittujen avioliittojen mitätöimisestä laaditaan selvitys. Nykyään ko. avioliittojen purkautumiset käsitellään avioeroina. Suomessa ei vielä ole erillistä rikosnimikettä pakkoavioliitolle, mutta avioliittoon pakottamisesta voidaan rangaista pakottamisena, ihmiskauppana tai törkeänä ihmiskauppana. (Oikeusministeriö 2020.)

Yksi hankkeen tavoitteista oli, että valmistelu- sekä vaikuttamistyön lisäksi hankkeessa luodaan ohjauspolkua asiakkaille avun ja tuen piiriin hyödyntäen Vuolle Settlementin ja yhteistyöverkoston olemassa olevia palveluita. Vuolle Settlementiltä Tyttöjen talo tekee kulttuuri- ja sukupuolisensitiivistä tyttötyötä, jossa tuetaan ja pyritään voimaannuttamaan tyttöjä ja nuoria naisia sekä tuomaan heidän äänensä kuuluville. Tyttöjen talo tekee parhaillaan yhteistyötä Oulun kaupungin maahanmuuttajaneuvoston ja Aluehallintoviraston (AVI) Kotona Suomessa -hankkeen kanssa. Verkostotapaamisen lisäksi keskustelunavauksia hankkeen aihealueeseen on käyty Oulun kaupungin maahanmuuttajaneuvoston, Oulun evankelis-luterilaisen seurakunnan monikulttuurisen työn ja Tukikeskuksen kanssa.

4.3. Koulutus

Hankkeen yhtenä tehtävänä oli tarjota tietoa kunniakäsityksistä ja kunniaan liittyvästä väkivallasta järjestämällä koulutuksia aiheeseen. Hankkeen ensimmäinen koulutustilaisuus oli 14.2.2020 Merikosken koululla Tuirassa. Tilaisuuteen osallistui n. 60 henkilöstön jäsentä, opettajia ja ohjaajia. Koulutuksen vetivät hankkeen monikulttuurisuustyön koordinaattori ja Tyttöjen talon tyttö- ja naistyöntekijä.

Koulutuksessa avattiin kunniakäsityksiä sekä kerrottiin silpomisesta ja pakkoavioliitosta. Koulutus toi tietoa aiheesta ja välineitä tunnistaa kunniaan liittyvän väkivallan uhreja sekä keinoja, joilla asiaan voi puuttua ja vaikuttaa. Koulutuksessa tuli esille myös, että väkivalta ei kosketa pelkästään maahanmuuttajataustaisia yhteisöjä, vaan meidän omistakin yhteisöistä löytyy hyvin selkeitä kunniaan liittyvän väkivallan piirteitä. Koulutuksen sisältöön voi yksityiskohtaisemmin tutustua dioista: ([Kunniaan liittyvä väkivalta ja sen muodot \(Vuolle Settlementti\) \(pdf\)](#))

Koulutukseen osallistuneita aihe kosketti selkeästi. Opettajat toivat esille omia kokemuksia koulumaailmasta. Koulutuksen avulla todennäköisesti madalletaan vaikean aiheen puheeksiottamista omassa työyhteisössä ja koulumaailmassa oppilaiden kanssa. Tilaisuus herätti myös kuulijoissa paljon tunteita ja kysymyksiä. Koulutukselle varattu aika oli noin tunnin verran. Tästä johtuen laajaa aihetta ennätettiin käsitellä pintapuolisesti, eikä kysymyksille ja keskustelulle jäänyt riittävästi aikaa. Jatkossa koulutuksille tulisikin varata enemmän aikaa. Rajallisesta ajasta huolimatta kouluttajat kokivat, että paljon tärkeää asiaa ja osallistujille uuttakin tietoa ehdittiin käsitellä.

Ensimmäisen koulutustilaisuuden jälkeen suunnitteilla olleita koulutuksia ei voitu koronaepidemian aiheuttamista rajoituksista johtuen toteuttaa. Suunnitteilla on kuitenkin vielä järjestää koulutus- ja keskustelutilaisuuksia asiakastyötä tekeville.

Kunniakäsityksiä ja kunniaan liittyvään väkivaltaa käsittelevälle koulutukselle on Oulun alueella kuitenkin suuri tarve, mikä ilmeni asiantuntijaverkostossa (4.2) käytyjen keskustelujen ja hankkeen kartoituksen (4.4) pohjalta. Tarvetta ilmeni muun muassa oppilaitosten henkilöstön kouluttamisen lisäksi myös eri viranomaisille sekä ennaltaehkäisevästi niille lapsille ja nuorille, jotka saattavat olla vaarassa joutua kunniaväkivallan uhreiksi. Lapsille ja nuorille järjestettävät tuokiot tulisi toteuttaa siten, että asiat esitetään lapsen tai nuoren ikätason mukaisesti. Tärkeää on myös osallistuttaa vanhempia keskusteluihin.

Tulevaisuudessa koulutusta olisi hyvin tärkeää kohdentaa myös kunniakäsityksiä ja kunniaan liittyvää väkivaltaa ylläpitäviin tai sen hyväksyviin yhteisöihin. Esimerkiksi uskontoa voidaan käyttää eri tarkoituksissa asioiden oikeuttamiseen tai tuomitsemiseen. Ala-Lipastin (2009) mukaan erityisen tärkeää olisikin saada uskonnollisten yhteisöjen johtohahmot ottamaan selkeää roolia kunniaväkivallan tuomitsemiseksi, jotta sitä ei voitaisi virheellisesti perustella uskonnon oikeuttamana.

4.4. Kunniakulttuurikysely, tulosten analyysi

1. Perustiedot ja yhteenveto

Kunniakäsityksiin- ja väkivaltaan liittyvä Webropol-kysely suoritettiin maaliskuussa 2020. Kyselyllä kartoitettiin alueen toimijoiden tietoa aiheesta ja lisäksi selvitettiin aiheen esiintymistä (asiakas)työssä. Kysely lähetettiin laajasti Oulun alueen toimijoille ja siihen vastasi yhteensä 74 henkilöä. Vastaajat olivat suurimmaksi osaksi kunta-alan työntekijöitä, toiseksi suurin vastaajajoukko työskenteli järjestöissä. Selkeänä enemmistönä vastaajista oli sosiaali- ja terveysalan toimijoita asiakas-, ohjaus- tai hoivatyössä.

Kyselyn vastaajista suurin osa yhdisti kunniakäsitykset ja kunniaan liittyvän väkivallan pääosin maahanmuuttajiin ja islaminuskoon. Lisäksi osa vastaajista mainitsi ilmiön liittyvän yleisesti uskontoihin, Suomen romaneihin ja parissa vastauksessa nousi esille myös vanhoillislestadiolaiset. Kunniaväkivallan pääasiallisina uhreina pidettiin naisia ja tyttöjä. Kunniaväkivalta nähtiinkin kytkeytyvän patriarkaaliin, miesjohtoisiin kulttuureihin ja yhteisöihin. Joissakin vastauksissa todettiin, että aihe voi koskettaa myös miehiä ja ihan ketä tahansa.

”Vähemmistökulttuureja, joissa on vahva kunniakäsitys. Näitä ovat mm. monet muslimiyhteisöt ja romaniyhteisö.”

” Kunniaan liittyvä väkivalta voi koskea ketä vain riippumatta iästä, sukupuolesta, kansalaisuudesta.”

Kyselyn vastaajat olivat kohdanneet kunniaan liittyvän väkivallan uhreja muun muassa asiakas- ja ohjaustyössä. Väkivalta näyttäytyi usein perheen naisten ja tyttöjen kontrolloimisena ja toiminnan rajoittamisena, henkisenä ja fyysisenä väkivaltana. Väkivalta jatkui usein myös avioerotilanteissa. Lisäksi joistakin vastauksista ilmeni, että myös koulussa maahanmuuttajaryhmien sisällä käytettiin henkistä väkivaltaa esimerkiksi pukeutumiseen, ruokailuun tai yhteisiin valokuvaustilanteisiin liittyen.

” -- Kunniaan liittyvään väkivaltaan olen törmännyt asiakasperheissä, jotka ovat pyrkineet rajoittamaan esim. tyttären valinnan- ja liikkumisenvapautta. Yleisimmin asiaan olen törmännyt erotilanteissa, kun maahanmuuttajanainen on päättänyt erota puolisostaan. Usein tätä on edeltänyt kunniakäsitykseen liittyvä vaimon rajoittaminen ja väkivalta. Naisen pyrkiessä eroamaan puolisosta yhteisö on vainonnut ja uhannut naista.”

”Henkisenä väkivaltana esim. sen rajoittamisena, kenen kanssa voi olla samassa luokassa tai tilassa, jopa samassa valokuvassa. Yhteisö tai yksittäinen henkilö opiskelijan kanssa samasta kotimaasta/uskontokunnasta on rajoittanut pukeutumista ja ruokailua tai puuttunut niihin kommentoimalla.”

Vastauksista tuli vahvasti esille koulutuksen suuri tarve alueella. Huomionarvioista on myös, että vastaajien enemmistö ei kokenut saaneensa riittävää ohjausta ja tukea aiheeseen. Moni vastaajista piti tärkeänä, että paitsi oman organisaation jäsenet, myös he itse tarvitsisivat lisää tietoa ja koulutusta aiheesta. Lisäksi moni vastaajista koki aiheen laajemman (julkisen) puheeksiottamisen erittäin tärkeänä.

2. Vastaajien organisaatio, ala ja tehtäväalue

Yli puolet vastaajista (53%) työskentelee kuntasektorin toimialoilla, vastaajista kolmannes (34%) työskentelee järjestöissä, ja loput vastaajista työskentelevät yksityisellä toimialueella (9%), muissa organisaatioissa (3%) ja valtiolla (1%)

Vastaajista merkittävä osa, noin puolet (49%) työskentelee sosiaalihuollossa, toiseksi suurimmat ammattialat ovat terveydenhuolto (14%) ja kasvatusala (14%). Vastaajista vajaa viidennes (20%) työskentelee muilla aloilla (mm. monikulttuurisuustyö, senioritoiminta, sosiaali- ja opetusalat, rikosuhri- ja rikosseuraamustyö). Pieni osa vastaajista (3%) työskentelee nuorisotyössä.

Kaikista vastaajista suurin osa (72%) toimii asiakas-, ohjaus- tai hoivatyössä, loput vastaajista työskentelevät kehittämistehtävissä (9%), johtotehtävissä (5%) ja (14%) muissa tehtävissä (mm. opettaja, viestintä, markkinointi).

3. Kunniakulttuuri-käsitteen tuntemus ja työssä aiheen kohtaaminen

Kyselyyn vastanneista 73 henkilöstä kunniakulttuuri oli käsitteenä tuttu valtaosalle (81%) vastaajista. Tuntematon kunniakulttuurin käsite oli lopuille (19%) vastaajista.

Kunniaan liittyvää väkivaltaa vastaajista oli työssään kohdannut vajaa puolet (43%) ja vastaavasti vajaa puolet (41%) ei ollut kohdannut kunniaan liittyvää väkivaltaa työssään. Loput vastaajista (16%) eivät osanneet sanoa.

4. Tilanteet, joissa väkivaltaa on ilmennyt

Avoimissa vastauksissa tarkennettiin, minkä tyyppisissä tilanteissa väkivaltaa oli ilmennyt. Kysymykseen vastasi 31 henkilöä. Vastauksista nousi esille seuraavia havaintoja (yhdessä vastauksessa saattoi olla kerrottu monta ilmenemismuotoa (17)):

1.) **Naisiin kohdistuva toiminnan rajoittaminen ja alistaminen** tuli ilmi yhteensä 11 vastauksessa. Rajoittaminen oli liittynyt asiointiin ja kulkemiseen (3), (kotoutumis)koulutukseen (3), työ- tai työharjoittelupaikkaan (3)

2.) **Naisten uhkailu ja naisiin kohdistunut väkivalta** tuli ilmi yhteensä 30 vastauksessa. Uhkailu ja väkivalta oli ilmennyt naisiin kohdistuvana vainona (5), sekä henkisenä (16), fyysisenä (9) ja taloudellisena väkivaltana (1).

Vastauksista analysoitiin ne tapahtumapaikat/tilanteet, joissa edellä kuvailtuja (kohdat 1 ja 2) asioita oli tapahtunut:

- perheessä ja parisuhteessa (12)
- yhteisön, kuten koulun/uskonnollisen ryhmän tai suvun sisällä (7)
- avioerotilanteissa (8), vainoa myös lähestymiskiellosta huolimatta (1)

- ympärileikkauksen kieltämisessä tai- korjausleikkauksessa (1)

3.) **Lapsiin kohdistuvaa väkivaltaa** tuli ilmi kahdeksassa vastauksessa. Väkivalta oli ilmennyt lasten kasvatukseen liittyvänä väkivaltana (2) sekä tyttöjen pukeutumisen (1) ja käyttäytymisen (3), liikkumisen (1) ja valinnanvapauden (1) rajoittamisena. Lisäksi viitattiin lastensuojelun asiakkuuteen (2), pakkoavioliittoon (2) ja silpomiseen (1).

4.) Muut ilmenneet asiat, yhteensä 7 mainintaa, liittyivät seuraaviin yhteyksiin:

- romaniperheissä vaino, lähisuhdeväkivalta (2)
- kantaväestön uskonnollisissa yhteisöissä ulkopuolelle sulkeminen (1)
- seksuaalinen suuntautuminen; yhteisön ulkopuolelle sulkeminen (1)
- sosiaalisessa mediassa: maalitus, tarkemmin määrittelemätön (1)
- kunnian loukkaus nuorten kesken (loukkaajan tunnistamatta asiaa) (1)
- uskonnon vaihtamisessa henkinen väkivalta, syrjiminen kulttuuriyhteisön ja perheen toimesta (1)

5.) Lisäksi yksittäisissä vastauksissa kerrottiin, että ilmiötä oli kohdattu lastensuojelussa, sosiaalipäivystyksessä tai sosiaalityöntekijän työssä ja että väkivaltaa oli tapahtunut perheen sisällä (naisiin kohdistuvana) tai ulkopuolisiin kohdistuvana. Tilanteet olivat liittyneet eroon, työhön tai lapsen seurusteluun. Yksittäisessä vastauksessa kuvattiin myös tunnetta siitä, että kaikki ei ole hyvin.

5. Kunniaan liittyvän väkivallan esiintyminen

Avointen vastausten avulla tarkennettiin, missä ihmisryhmissä vastaajat olivat kohdanneet kunniaväkivaltaa. Kysymykseen vastasi yhteensä 67 henkilöä ja yhdessä vastauksessa saattoi olla kerrottu monta ilmenemismuotoa (39). Vastauksista ilmenivät seuraavat yhteydet:

1.) Kunniaan liittyvän väkivallan ilmiö yhdistettiin maantieteellisesti seuraavasti: Aasia (esim. Afganistan) (2) ja Afrikan maat (esim. Somalia) (5), Lähi-idän maat (mm. Irak, Syyria, Arabimaat) (8), (kanta)suomalaiset (4).

2.) Kunniaan liittyvän väkivallan ilmiö yhdistettiin seuraaviin (uskonnollisiin) yhteisöihin ja (vähemmistö)kulttuureihin tai -ryhmiin: (tiukat (1) muslimiyhteisöt (13), lestadiolainen liike (2) ja romanit (10).

3.) Kunniaan liittyvän väkivallan kerrottiin kohdentuvan erityisesti: maahanmuuttajataustaisiin/ulkomaalaisiin (22), kaikenikäisiin (1), lapsiin (6) , arabinkielisiin (3) , sukupuolen mukaan naisiin (17) ja miehiin (4).

4.) Vastajien kokemuksia oli mainittu liittyvän mm. seuraaviin (työ)tilanteisiin: opiskelijoiden ohjaamiseen (2).

5.) Lisäksi vastauksissa oli kuvattu lukuisia eri ryhmiä, joissa vastaajat olivat kohdanneet kunniaväkivallan ilmiön. Laajimmillaan ilmiön oli nähty koskettavan laajasti kaikkia (7 mainintaa) sekä monenlaisia/kaikkia ihmisryhmiä ja kulttuureja (5), sen oli nähty olevan riippumaton kansallisuudesta, sukupuolesta ja uskonnosta (1) ja koskettavan niin köyhiä, rikkaita kuin eri uskontojen edustajia (4), lästä (2), ulkonäöstä, työasemasta, kulttuuritaustasta, kasvatustaustasta (1) riippumatta. Kunniaväkivallan nähtiin koskettavan välillisesti koko yhteisöä (1), yhteisöjä, joissa on tiukat tavat ja normit, mutta voi esiintyä myös yksittäisissä perheissä, kulttuureissa (2). Se liitettiin (vähemmistö)kulttuureihin, joissa on vahva kunniakäsite, tiukat säännöt ja normit (7) sekä niihin kulttuureihin ja ihmisryhmiin, missä naisten asema arvotetaan miesten alapuolelle (1) tai uskontoryhmiin (4). Vastauksista nousi esille kantasuomalaiset jengistä tai uskontoyhteisöistä irrottautuvat (1) kunniaväkivaltaa kohtaavana ihmisryhmänä. Kunniaan liittyvän väkivallan kerrottiin kohdistuvan myös pakolaisiin (1), tummaihoisiin (1), huumeiden käyttäjiin ja -välittäjiin (1) sekä poliitikkoihin (1).

6.) Yhdessä vastauksessa todettiin, että vastaaja tuntee monia miehiä, jotka ovat vaihtaneet uskontoa tai eronneet, mutta eivät ole kokeneet syrjintää eivätkä ole pelänneet kertoa asiasta julkisesti.

6. Kunniaan liittyvän väkivallan ilmeneminen Oulun seudulla

Kysymyksessä pyydettiin arvioimaan kunniaan liittyvän väkivallan ilmenemistä Oulun alueella, Pyysimme valitsemaan vastauksen seuraavista vaihtoehdoista: ei yhtään, vähän, jonkin verran, paljon, erittäin paljon. Kysymykseen vastasi 73 henkilöä. Vastajien enemmistö (78%) arvioi kunniaan liittyvää väkivaltaa olevan jonkin verran Oulun alueella. Vastajista loput (12%) arvioi väkivaltaa olevan vähän ja (10%) arvioi sitä olevan paljon.

7. Väkivallasta ja väkivallan ehkäisystä saatu tieto ja koulutus

Kysymyksellä pyrittiin selvittämään, kokivatko vastaajat saaneensa riittävästi koulutusta sekä tietoa väkivallasta ja väkivallan ehkäisystä. Kysymykseen vastasi yhteensä 74 henkilöä. Vastaajista reilusti yli puolet (62%) vastasivat, etteivät ole saaneet riittävästi koulutusta ja tietoa yleisellä tasolla väkivallasta ja sen ehkäisemisestä. Loput vastaajista (38%) kokivat saaneensa riittävästi koulutusta aiheeseen.

8. Kunniakulttuuriin ja kunniaväkivaltaan liittyvä koulutuksen ja tiedon tarve

Kyselyllä selvitettiin myös, olivatko vastaajat saaneet riittävästi tietoa ja koulutusta kunniakulttuuriin ja kunniaan liittyvään väkivaltaan liittyen. Kysymykseen vastasi yhteensä 74 henkilöä. Suurin osa vastaajista (84%) koki lisäkoulutuksen aiheesta tarpeelliseksi. Vastaajista selkeä vähemmistö (16%) koki saaneensa riittävästi koulutusta aiheeseen.

9. Palvelujärjestelmään ja asiakkaan ohjaukseen liittyvän tiedon ja ohjauksen tarve

Palvelujärjestelmään ja ohjaukseen liittyvää tarvetta kartoitettiin kolmen eri tilanteen näkökulmasta. Vastaajia kysymyksiin oli yhteensä 74 henkilöä.

1.) Ensimmäiseksi kartoitettiin palvelujärjestelmän ja ohjaamisen riittävästi tietoa tilanteessa, jossa epäillään (kunniaan liittyvän) väkivallan olemassa olevaa uhkaa. Vastaajista reilu puolet (57%) ei kokenut saaneensa tarpeeksi ohjausta ja tietoa aiheesta. Vastaajista n. kolmannes (27 %) koki saaneensa riittävästi tietoa ja loput (16%) ei osannut sanoa.

2.) Toiseksi selvitettiin riittävän tiedon ja ohjauksen saamista palvelujärjestelmään ja asiakkaan ohjaamiseen liittyen tilanteessa, jossa kohdataan (kunniaan liittyvän) väkivallan uhri. Vastaajista reilu puolet (54%) ei kokenut saaneensa riittävästi ohjausta ja tietoa, reilu kolmannes (34%) koki saaneensa tarpeeksi ohjausta ja tietoa ja loput (12%) eivät osanneet sanoa.

3.) Viimeisenä selvitettiin riittävän tiedon ja ohjauksen saamista palvelujärjestelmään ja asiakkaan ohjaamiseen liittyen tilanteessa, kun kohdataan (kunniaan liittyvää) väkivaltaa käyttävä henkilö. Vastaajista merkittävä enemmistö (68%) ei kokenut saaneensa riittävästi ohjausta ja tietoa. Tarvittavaa tietoa ja ohjausta koki saaneensa selkeä vähemmistö (12%) vastaajista, (20%) ei osannut sanoa.

10. Kunniakäsityksestä, kunniakulttuurista ja kunniaan liittyvästä väkivallasta puhumisen ja väkivallan esille nostamisen tärkeys

Kysymyksellä selvitettiin, kuinka tärkeänä vastaajat pitivät aiheen esille nostamista julkisessa keskustelussa. Kysymykseen vastasi yhteensä 73 henkilöä. Aiheen esille nostamista julkisesti piti erittäin tärkeänä valtaosa vastaajista (73%), melko tärkeänä asian esille nostamista piti viidennes (21%) vastaajista. Loput vastaajista ei pitänyt asiaa lainkaan tärkeänä (1%) tai ei osannut sanoa (5%).

11. Kunniakäsityksiin ja kunniakulttuuria koskeviin avoimiin keskustelu- tai koulutustilaisuuksiin/ dialogisiin tapahtumiin osallistumisen tarve oman organisaation edustajan osalta

Selvitettiin, kokivatko vastaajat tarpeellisena, että oman organisaation edustaja osallistuisi aiheeseen liittyvään koulutus- tai keskustelutilaisuuksiin. Kysymykseen vastasi yhteensä 72 henkilöä. Vastanneista suurin osa (92%) piti asiaa tarpeellisena ja vähemmistö (8%) vastaajista ei pitänyt asiaa tarpeellisena.

12. Vastaajien arvio oman koulutuksen ja lisätiedon tarpeesta kunniakulttuuriin ja siihen liittyvään väkivaltaan

Kysymykseen vastasi yhteensä 74 henkilöä. Vastaajista valtaosa (89%) koki tarpeelliseksi lisätiedon ja koulutuksen saamisen kunniakulttuurista ja kunniaan liittyvästä väkivallasta. vastaajista vähemmistö (11%) ei tuntenut tarvetta lisätiedolle tai koulutukselle.

13. Ajatukset ja näkemykset kunniaan liittyvän ennaltaehkäisevän väkivaltatyön tekemiseen

Kyselyyn osallistuneita pyydettiin kertomaan avoimilla vastauksilla, miten heidän mielestään kunniaan liittyvää ehkäisevää väkivaltatyötä pitäisi tehdä. Kysymykseen vastasi yhteensä 31 vastaajaa.

Joissakin vastauksissa oli kerrottuna useampi teema (14): Vastauksissa ilmeni seuraavia teemoja:

- 1.) Ilmiön nostaminen yleisellä tasolla keskusteluun sekä sen tuominen näkyväksi ja (yleiseen) tietoisuuteen (6).
- 2.) Toivottiin tietoa ja keinoja viranomaisille/työntekijöille (2) kunniaan liittyvän väkivallan tunnistamiseen (4), tunnustamiseen (1) ja ohjaamiseen (2), lisäksi aiheen puheeksi ottamista työyhteisöissä (1)

3.) Toivottiin tiedon antamista kunniaväkivallasta sekä ohjausta ja neuvontaa avun hakemisesta maahanmuuttajataustaisille naisille (2), tytöille (1) . Lisäksi toivottiin tiedon antamista miehille (1) sekä potentiaalisille uhreille (4). Myös toivottiin opetusta asiasta lapsille ja nuorille (1) sekä kunniaväkivaltailmiön tietoisuuteen nostamista asiakkaille (1) sekä aiheen vaikeudesta huolimatta aiheesta suoraan kysymistä asiakkaalta (1) ja puheeksi ottamista asiakasperheissä (1). Myös yhdessä vastauksessa pidettiin tärkeänä, että kaikilla tulisi olla tietoa asiasta, ei vain maahanmuuttajien kanssa työskentelevillä. Lisäksi kahden vastaajan mukaan väkivaltaan syyllistyvien tulisi tietää, mikä Suomessa on sallittua ja mikä ei, kunniaväkivaltaa ei hyväksytä Suomen kulttuurissa ja laissa.

4.) Vastauksista nousi esiin koulutustahojen merkitys; kotoutumiskoulutuksen (2), peruskoulujen (2) ja ammatillisten oppilaitosten (2) aiheen esille nostamisessa. Lisäksi toivottiin koulutusta sosiaalialan, varhaiskasvatuksen, opetuksen ja terveydenhuollon ammattilaisille (1) sekä sosiaali- ja terveystieteiden sekä kasvatustieteiden opiskelijoille (1).

5.) Vastauksissa nostettiin esille myös aiheesta (avoimen) keskustelun tärkeys (1) asiakastasolla asiakasperheen jäsenten kanssa (1) ja tekijöiden kanssa (2). Lisäksi asian esille nostaminen ja kouluttaminen yhteisöissä, joissa väkivaltaa mahdollistetaan/ylläpidetään (2) sekä mahdollisten kokemusasiantuntijoiden käyttöä suositeltiin tilanteissa, joissa väkivallan kokijallekin vaikeasti tunnistettava ja tunnustettava henkinen väkivalta saataisiin asiakkaan tietoisuuteen (1). Yksi vastaajista piti tärkeänä rohkaista myös kunniaväkivallan uhreja puhumaan kokemuksistaan ja yksi vastaaja piti tärkeänä nuoremman miessukupolven valistamista tasa-arvoasioista, jotta he eivät jatkaisi sukunsa linjaa uudessa kotimaassaan.

6.) Lisäksi vastauksissa oli kuvattu lukuisia eri keinoja kunniaväkivallan esiin nostamiseen ja ennaltaehkäisyyn. Yksi vastaajista ehdotti toimintaa hankkeen kautta, jotta työ pääsee helposti ihmisten arkeen ja työntekijät pystyvät keskittymään aiheeseen sekä kohtaamaan esille nousevan tarpeen. Yhdessä vastauksessa esille nousivat myös naisten itseluottamuksen vahvistaminen ja tukeminen ja tiedon antaminen oikeuksistaan ja yhteiskunnan tuesta esim. erotilanteessa. Yksi vastaajista piti tärkeänä kulttuurisensitiivisen otteen ja työntekijän kokeneisuuden monikulttuurisuustyössä. Asiasta suoraan puhumista kiertelemättä pidettiin tärkeänä sekä eräs vastaajista mainitsi, että medialla on suuri vaikutus siitä, miten ja missä valossa asia otetaan esille. Yksi vastaaja kertoi, että etelässä on erilaisia organisaatioita, josta saa apua ja tukea tästä asiasta ja, että siellä on tutkittu ilmiötä kauan, mutta tarvitaan lisää tutkimusta ja muutosta lakiin. Vastaaja koki lisäksi, että Oulun alueella ei ole selkeää tahtoa tehdä selkeitä toimenpiteitä eikä asiasta oteta vastuuta. Hän ehdotti, että Oulun alueella ja Pohjois- Pohjanmaalla tekevät tahot voivat toimia yhdessä ja siinä olisi selkeät roolit. Vastaaja liitti mukaan seuraavat linkit: <https://ihmisoikeusliitto.fi/tyomme/fgm-ja->

klv/kunniaan-liittyva-vakivalta/https://monikanaiset.fi/wp/wp-content/uploads/MONIKA_naisena_maailmalta_www.pdf

Yksi vastaajista otti esille, että Väestöliiton tulisi ottaa asiassa vetovastuu ja kehittää sekä toteuttaa /julkaista laadukasta asiantuntijavetoista ilmaista koulutusta, jonka tulisi olla pakollista kaikille sote- ja kasvatusalan toimijoille. Koulutuksesta tulisi tehdä myös selkokielisiä videoita, jotka pitäisi tulkata useille kielille. Koulutus tulisi sisällyttää pakollisiin sote- ja kasvatusalan opintoihin. Yksi vastaajista koki, että aihe pitäisi kytkeä vahvasti osaksi jo olemassa olevaa väkivaltatyön kokonaisuutta (MARAK, Oukan lähisuhdeväkivaltatyön koordinointi, väkivaltatyötä tarjoavat järjestöt, lähisuhdeväkivaltatyö/tukikeskus Varjo jne.).

7) Muita kommentteissa nousseita asioita:

Yhdessä vastauksessa todettiin, että kunniaa koskeva väkivalta on paljon laajempi käsite kuin monet ihmiset ajattelevat ja että tavallaan sen näkymättömyys ja monimuotoisuus pitävät kunniaväkivaltatapauksia piilossa. Kaksi vastaajaa kertoi, että heidän kunniaväkivaltaa koskevat avuntarpeensa kollegoiden taholta sivuutettiin lastensuojelussa (1) ja määrittelemättömällä taholla (1). Yhdelle vastaajista ilmiö ei ollut kovin tuttu (1), yksi kertoi, ettei ollut henkilökohtaisesti törmännyt aiheeseen, mutta kuullut /lukenut aiheesta (1) ja yksi vastaajista halusi lisää tietoa asiasta, jotta voisi puhua aiheesta neuvolan asiakkaiden kanssa (1). Kahden maahanmuuttajien kanssa työskentelevän vastaajan kohdalla tuli esiin kokemus, että yhteydenotot, avunpyynnöt ja jatko-ohjaus lastensuojeluun ja määrittelemättömälle taholle ovat tulleet sivuutetuksi ja niihin on suhtauduttu vähätellen ja ohittaen.

14. Muita ajatuksia aiheesta

Lopuksi vastaajia pyydettiin kertomaan myös muita heidän mieliinsä nousseita ajatuksia. Kysymykseen vastasi yhteensä 11 henkilöä. Vastauksissa nousi esiin, että aihe on vaikea (1) ja erittäin ajankohtainen Suomessakin (1) sekä tärkeä (3). Aihe oli yhden vastaajan mielestä tärkeä Suomeen juuri nyt tulleiden turvapaikanhakijoiden vuoksi. Yksi vastaaja piti aihetta vaikeana, mutta tärkeänä, jotta täällä kasvavat lapset voisivat aidosti kasvaa yhdenvertaiseen ja tasa-arvoiseen yhteiskuntaan, eli suomalaisiin arvoihin ja, koska perheissä ylläpidettyjen arvojen ja asenteiden kautta sosiaalistetaan lapset niihin. Yksi vastaajista piti tietoa ja ohjausta tässä asiassa tärkeänä.

Yhden vastaajan mielestä lastensuojelun työntekijät tarvitsisivat paljon koulutusta kunniaväkivallasta ja heitä olisi hyvä ohjata kuuntelemaa kollegoja, jotka tekevät työtä jatkuvasti maahanmuuttajien kanssa. Yksi vastaajista sanoi uskovansa, että kunniakulttuuriin liittyvät kysymykset ja niiden selvittely on Suomessa paljon yleisempää kuin oletetaan ja viranomaiset tiedostavat. Hänen mielestään kunniakulttuuriin liittyvä

yhteisöllinen toiminnan ohjaaminen ei ole vain etnisiä väestöryhmiä koskeva yksilön vapautta rajoittava ongelma. Yksi vastaajista piti hyvänä, että asia tulee julki ja toivoi, että kunniaan liittyvät haitalliset ilmiöt keskustelun kautta vähenevät ja yksi vastaajista piti tekemäämme työtä tärkeänä. Yksi vastaajista koki tällaisen projektin tulemista hyvänä, yhden vastaajan mukaan tietoa aiheesta on ollut tarjolla, muttei ole ehtinyt riittävästi paneutua aiheeseen.

5. Lopuksi

Kunniakäsitykset ja kunniaan liittyvä väkivalta näyttävät erityisesti monikulttuurisessa auttamis-, ohjaus-, ja asiakastyössä. Oulun alueella on useita aiheen kanssa työskenteleviä tahoja. Kuitenkin hankkeen tuloksista ilmeni, että tietoa aiheesta vielä tarvitaan ja keinoja aiheen tunnistamiseen, puheeksiottamiseen ja ohjaustyöhön tulee kehittää.

Osa aiheen ympärillä käydystä julkisesta keskustelusta on valitettavasti ollut maahanmuuttajiin kohdistuvaan vihapuheeseen kytkeytynyttä. Viime vuosina julkisuuteen on noussut myös Suomen vanhoillislestadiolaisten keskuudessa tapahtunutta kunniaan liittyvää väkivaltaa; eristämistä, vaikenemista ja yhteisön ulkopuolelle sulkemista. Lisäksi kunnia-ajattelu on vahvasti läsnä Suomen romanivähemmistössä. Kunniakäsitykset ja kunniaan liittyvä väkivalta ovat suomalaisille vielä melko uusia käsitteitä. Maailmanlaajuisesti kyse on kuitenkin hyvin vanhasta ilmiöstä, eikä sitä tulisi yhdistää vain vieraisiin kansallisuuksiin ja kulttuureihin, tai tiettyihin uskontoihin.

Huomionarvoista on, että eri maiden ja kulttuurien välillä on myös paljon yhtäläisyyksiä esimerkiksi sopivana pidetyissä käyttäytymisnormeissa. Kulttuurit ovat myös jatkuvassa muutoksessa ja yhteisöjen sisäisiä eroja on esimerkiksi yksilöiden ja perheiden välillä. Kunniakäsitykset eivät myöskään automaattisesti johda kunniaan liittyvään väkivaltaan. Kuitenkin on eri yhteisöjä, joiden normisto on tiukempaa ja pahimmillaan ihmisoikeuksia loukkaavaa, tästä esimerkkinä tyttöjen avioliittoon pakottaminen ja äidiksi tuleminen liian varhain.

Hankkeen tulosten perusteella (4.1, 4.4) voidaan todeta, että kunniaan liittyvät käsitykset, kontrollointi ja väkivalta eri muodoissaan toteutuvat myös monien Oulun alueella elävien ihmisten arjessa. Kunniaan liittyvän väkivallan laajempi ja rohkea puheeksiottaminen tuo aiheen paitsi uhrien myös auttamistyössä olevien tietoisuuteen, mikä toimii myös kunniaan liittyvää väkivaltaa ennaltaehkäisevänä toimintamuotona. Tulosten pohjalta on myös perusteltua sanoa, että ohjaus- ja neuvontatyötä tekeville ammattilaisille tulisi järjestää lisää koulutusta kunniaan liittyvän väkivallan tunnistamiseksi.

Kunniaan liittyvän väkivallan uhrin ei välttämättä luota suomalaisen yhteiskuntaan ja viranomaisiin, jotta uskaltaisivat kertoa kokemuksistaan. Eri ammattialojen työntekijöiden koulutuksella tulisi tarjota erityisesti keinoja kulttuuri- ja sukupuolisensitiiviseen puheeksiottamiseen, jotta luottamuksellinen suhde asiakkaaseen saataisiin luotua ja mahdolliset uhrin uskaltaisivat kertoa kokemuksistaan. Lisäksi yhteisöjen sisäisten, haitallisten toimintamallien muutokseen tarvitaan pitkäjännitteistä, kulttuurien sisältä lähtevää työskentelyä, missä yhteisön jäsenet työskentelevät yhdessä ammattihenkilöstön kanssa. Maahanmuuttajien osalta kotouttamisen merkitystä ei tulisi vähätellä haitallisten, ihmisoikeuksia loukkaavien ajattelu- ja käyttäytymismallien muuttajina. Kotoutumisprosessin aikana on mahdollisuus

uudella tavalla pohtia oman kulttuurin itsestään selvinä pidettyjä käytänteitä ja nähdä myös vaihtoehtoisia malleja ja toimintatapoja.

Hankkeen toteutukseen vaikutti koronaepidemia ja sen tuomat rajoitukset (ryhmämuotoisista) kohtaamisista. Tämä rajoitti paitsi kohderyhmään kuuluvien ryhmätapaamisia, myös esti laajemman yhteistyöverkosto seminaarin pitämisen ja viranomaisille suunnatun koulutuksen järjestämisen. Hankkeen jälkeisenä syksynä järjestämme kuitenkin vielä aihealueeseen perustuvaa koulutusta ja keskustelutilaisuuksia, joiden kautta avataan kunniakäsityksiä ja lisätään tietoa aiheen tunnistamiseen ja puheeksiottamiseen asiakastyössä. Hankkeen toiminnalla luomme myös pohjaa jatkohankkeelle.

LÄHTEET

Ala-Lipasti, Raija, Bauters Anneli (toimittaja) 2009: Kunniaväkivalta. Vihreä Sivistysliitto ry. Helsinki.

Ihmisoikeusliitto 2016: Kunniakäsitykset ja väkivalta. Selvitys kunniaan liittyvästä väkivallasta ja siihen puuttumisesta Suomessa. Picascript, Helsinki

Janhunen-ruusuvuori Mervi & Rautiokoski Marianne 2016: Kohtaaminen ja dialogi kunnia kulttuuri- ja väkivaltatyössä. Didar-hanke. Viestipaino Oy, Tampere.

Oikeusministeriö 2020: Pakkoavioliitot ja rikosoikeudelliset seuraamukset

Sosiaali- ja terveysministeriö 2013: Lähisuhde- ja perheväkivalta romaninaisten kokemana. Avun tarpeet yhteisössä ja palvelujärjestelmässä. Helsinki

INTERNET LÄHTEET:

<https://www.didar.fi/tietoa-didarista/>

<https://pakolaisapu.fi/pakolaisuus-suomessa/>

<https://www.finlex.fi/fi/sopimukset/sopsteksti/2015/20150053>

https://kotouttaminen.fi/artikkeli/-/asset_publisher/kotona-suomessa-hanke-esitteli-kustannuksia-saastavia-ratkaisuja-maahanmuuttajien-tyollistymiseen

<https://soputila.fi/>

<https://thl.fi/fi/web/lastensuojelun-kasikirja/tyoprosessi/erityiskysymykset/pahoinpitely-ja-seksuaalinen-hyvaisikaytto/tyttojen-sukuelinten-silpominen>

<https://www.kaleva.fi/vanhoillislestadiolaisena-voi-olla-homoseksuaali-m/1798046>

[Kunniaan liittyvä väkivalta ja sen muodot \(Vuolle Setlementti\) \(pdf\)](#)

Muuta aiheeseen liittyvää:

Monika naiset: Tunnista ja turvaa käsikirja: https://issuu.com/monika834/docs/monika_tunnista-ja-turvaa_small

<https://www.mtvuutiset.fi/artikkeli/kukaan-ei-tiennyt-millaisessa-painajaisessa-nuori-fatima-eli-pienessa-pohjoissuomalaisessa-kunnassa-aviomies-sulki-kotiin-loi-ja-raiskasi-han-sanoi-paloittelevansa-ruumiini-kahteen-osaan/7666244#gs.780as5>

<https://www.riku.fi/rikosuhripaivystys/riku-lehti/riku-lehti-2-2019/romaninaisten-kokemalahisuhdevakivalta-on-edelleen-tabu/>

Tieto- ja kaunokirjallisuus:

Dirie, Waris & Cathleen Miller (suomentanut Riikka Toivanen)1999: Aavikon kukka. WSOY (myös elokuvana)

Ilola, Vuokko & Ruoho, Aila 2014: Usko, toivo ja raskaus. – Vanhoillislestadiolaista perhe-elämää. Atena, Jyväskylä

Hosseini, Khaled (suomentanut Erkki Jukarainen)2004: Leijapoika. Otava, Keuruu (myös elokuvana)

Hosseini, Khaled (suomentanut Kristiina Savikurki) 2008: Tuhat loistavaa aurinkoa. Otava, Keuruu

Hurtig, Pauliina & Leppänen Mari (toimittaja) 2015: Maijan tarina. Lapsen seksuaalinen hyväksikäyttö yksilön ja yhteisön traumana. Kirjapaja, Helsinki

Hurtig, Pauliina 2013: Taivaan Taimet. Uskonnollinen yhteisöllisyys ja väkivalta. Vastapaino, Tampere

Elokuva:

Aladag, Feo 2010: When we leave (Die fremde)